

نام و نام خانوادگی:

زمان برگزاری:

نام آزمون: علوم و فنون پایه دهم انسانی

تاریخ آزمون:

۱) کدام بیت از نظر کاربرد «سجع»، ارزش موسیقایی بیشتری دارد؟

- هم عقل دویده در رکابت
هم شرع خزیده در پناهت
(جمال‌الدین عبدالرزاق اصفهانی)
- ما برون را بنگریم و قال را
ما درون را بنگریم و حال را
(مولوی)

۲) با توجه به بیت زیر به سؤالات پاسخ دهید.

نشود فاش کسی آنچه میان من و توست تا اشارات نظر، نامه‌رسان من و توست (ابتهاج)

الف) ردیف کدام است؟

ب) واژه‌های قافیه را مشخص کنید.

پ) حروف و قاعده قافیه را بنویسید.

۳) هریک از ویژگی‌های نثر را با توجه به دوره خود در جدول زیر جای گذاری کنید.

حذف افعال به قرینه / کوتاهی جملات / تکرار فعل یا اسم / اطناب / افزایش کاربرد لغات عربی

دوره غزنوی و سلجوقی	دوره سامانی

۴) جمله «این کتاب در سال ۳۴۶ قمری، به دست عده‌ای از دانشوران خراسان، نوشته شد.» معرف چه کتابی است و موضوع آن چیست؟

۵) تعداد هجاهای هر کدام از کلمات زیر را بنویسید و نوع هر هجا را با علامت مخصوص آن مشخص کنید.

استقلال: مهاجرت: معلم: امین:

۶) در چه قرنی نثر فارسی به پختگی و کمال خود می‌رسد؟

۷) ویژگی‌های فکری شعر سبک خراسانی را بنویسید.

۸) ابیات زیر را به خط عروضی بنویسید و سپس زیر هر هجا علامت مخصوص آن را بنویسید.

الف) چه نشیمن که فتنه بر پای است رایت عشق پای بر جای است

ب) می خور که جهان حریف جوی است آفاق ز سبزه تازه روی است

۹) سبک را در اصطلاح ادبی تعریف کنید.

۱۰) واژه‌های زیر را یک‌بار با حذف همزه و یک‌بار بدون حذف همزه بخوانید و به خط عروضی بنویسید.

«دست آورد - روح افزا - نان آور - سر آغاز - تیرانداز»

۱۱) واژگان زیر را تقطیع هجایی کنید و علامت مخصوص هر هجا را بنویسید.

«کتاب - آرزو - خواستگاری - قابوس‌نامه - تبریزی - نیما یوشیج»

۱۲) در ابیات زیر واژگان قافیه، حروف اصلی قافیه و ردیف را مشخص کنید.

الف) این یک دو سه روز نوبت عمر گذشت چون آب به جویبار چون باد به دشت

ب) سر به عدم در نه و یاران طلب بوی وفا خواهی از ایشان طلب

۱۳) با توجه به بیت «زبانش توان ستایش نداشت / روانش گمان نیایش نداشت» کدام گزینه نادرست است؟

الف) در این بیت سه سجع متوازن وجود دارد.

ب) در این بیت سجع متوازن وجود ندارد.

۱۴ در بیت «کلاه سعادت یکی بر سرش / گلیم شقاوت یکی در برش» سجع متوازن و سجع متوازی وجود دارد.
 الف - یک - سه ب - یک - یک

۱۵ در پرسش زیر، گزینهٔ درست را انتخاب کنید.

در کدام گزینه آرایهٔ ترصیع وجود دارد؟ چرا؟

- الف) گر عزم وفا داری، سر در رخت اندازم و راه وفا گیری، جان در قدمت ریزم ○
 ب) خوشا چون سروها استادنی سبز خوشا چون برگ‌ها افتادنی سبز ○

۱۶ موازنه، تقابل سجع‌های یا در دو یا چند جمله است.

۱۷ هریک از اصطلاحات زیر را مقابل بیت مربوط به آن بنویسید.

«قافیه درونی، ذوقافیتین»

الف) ای از مکارم تو شده در جهان خبر افکنده از سیاست تو، آسمان سپر
 (رشید و طواط)

ب) گلزار و باغ عالمی، چشم و چراغ عالمی هم درد و داغ عالمی، چون پا نهی اندر جفا
 (مولوی)

ج) یار مرا، غار مرا، عشق جگر خوار مرا یار تویی، غار تویی، خواجه نگه دار مرا
 (مولوی)

۱۸ دو مورد از ویژگی‌های نثر زیر را بنویسید.

به روزگار خسرو، اندروقت بودرجمهر، رسولی آمد از روم.

خسرو بنشست، چنان که رسم ملوک بود، و رسول را بار داد. پیش رسول با وزیر - بودرجمهر - گفت: «ای فلان، همه چیز در عالم تو دانی؟»، بودرجمهر گفت: «نه، ای خدایگان!»

خسرو از آن طیره شده و از رسول، خجل گشت. پرسید که همه چیز پس که داند؟
 بودرجمهر گفت: «همه چیز را همگان دانند و همگان هنوز از مادر زاده نشده‌اند».

۱۹ ویژگی‌های نثر مصنوع را بنویسید و بگویید نخستین نمونهٔ نثر فنی، کتابی است؟

۲۰ دو ویژگی از ویژگی‌های شعر سبک خراسانی در قلمروهای زبانی، ادبی و فکری را به صورت مجزا ذکر کنید.

۲۱ از نمونه‌های موفق نثر دورهٔ سامانی به چند مورد اشاره کنید.

۲۲ نثر در قرن چهارم و نیمهٔ اول قرن پنجم دارای چه ویژگی‌هایی است و بیشتر به چه موضوع‌هایی توجه دارد؟

۲۳ رایج‌ترین انواع شعر فارسی در قرن چهارم و نیمهٔ اول قرن پنجم چه بود؟

۲۴ هجای پایان هر مصرع را همیشه چگونه حساب می‌کنیم؟

۲۵ تعداد مصوت‌ها و تعداد هجاها و نوع هر هجا از کلمات زیر را بنویسید.

ابر: ایمان: انقلاب: اصرار:

۲۶ با توجه به بیت «ای ساربان آهسته ران کارام جانم می‌رود وان دل که با خود داشتیم با دل‌ستانم می‌رود»

نوع هجاهای آن را با علامت مخصوص هر کدام مشخص کنید.

۲۷ زبان فارسی چند واج دارد؟ کامل شرح دهید.

۲۸ کوچک‌ترین واحد آوای زبان است و تعداد هجاهای یک کلمه با تعداد های آن برابر است.

۲۹ در ابیات زیر وجود چه ویژگی‌های وزنی و احساسی بار حماسی به آن بخشیده است؟

«همه روی یک سر به جنگ آوریم جهان بر بداندیش تنگ آوریم
 همه سر به سر تن به کشتن دهیم به از آن که کشور به دشمن دهیم»

- ۳۰ فضای عاطفی حاکم بر ابیات زیر را باهم مقایسه کنید.
 الف) کس نیست که تا بر وطن خود گرید / بر حال تباه مردم بد گرید
 دی بر سر مرده‌ای دوصد شیون بود / امروز یکی نیست که بر صد گرید
 ب) باز رسید آن بت زیبای من / خرمی این دم و فردای من
 در نظرش روشنی چشم من / در رخ او باغ و تماشای من
- ۳۱ رابطه‌ی «وزن» و «محتوا» را در شعر شرح دهید.
- ۳۲ تعریف «وزن» چیست؟
- ۳۳ پدر شعر پارسی چه کسی بود و به چه سبب این نام بر او نهاده شد؟
- ۳۴ چهار مورد از خصیصه‌های شعر قرن‌های چهارم و نیمه اول قرن پنجم را بیان کنید.
- ۳۵ یکی از ویژگی‌های شعر فارسی در قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم و در آن است.
- ۳۶ وزن ادراکی است که از حاصل می‌شود.
- ۳۷ چند تن از سخنوران بزرگ قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم هجری را نام ببرید.
- ۳۸ در قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم غیر از ادبیات در چه زمینه‌های دیگری آثار تألیف می‌شد؟
- ۳۹ قرن چهارم با کدام دانشمند بزرگ آغاز شد و با کدام شاعر ادامه یافت و پایه حماسه ملی ایران به زبان فارسی در کدام قرن گذاشته شد؟
- ۴۰ اساسی‌ترین عامل پیدایی شعر است.
- ۴۱ به چه علت غزنویان ناگزیر به رواج زبان فارسی در حکومت خود شدند؟
- ۴۲ امیران صاحب‌فضل سامانی چه تأثیری در پیشرفت زبان فارسی در قرن چهارم داشتند؟
- ۴۳ عمده‌ترین مرکز فرهنگی در زمان حکومت سامانی کجا بود و چه ویژگی‌ای داشت؟
- ۴۴ اقدامات یعقوب لیث صفاری را شرح دهید.
- ۴۵ نام دو شاعر بزرگ را که در شیوه خود از سنایی پیروی می‌کردند ذکر کنید.
- ۴۶ متن زیر در مورد کدام شاعر است؟
 از شاعران آغاز دوره عراقی است که به سبب پایبندی به اعتقادات خاص دینی از درباریان کناره می‌گرفت.
 دو شاعر پیشرو تأثیرگذار در تحول غزل را نام ببرید.
- ۴۷
- ۴۸ زبان فارسی چه جایگاهی در میان هندوان پیدا کرد؟
- ۴۹ دلیل افزایش آمیختگی زبان فارسی دری در قرن‌های پنجم و ششم با واژگان عربی چه بود؟
- ۵۰ عوامل گسترش زبان فارسی در قرون سوم تا پنجم چه چیزهایی بوده است؟
- ۵۱ ویژگی‌های نثر دوره غزنوی و سلجوقی را بنویسید.
- ۵۲ محتوای نثر دوره سامانی را شرح دهید.
- ۵۳ ویژگی‌های ادبی شعر سبک خراسانی را بنویسید.
- ۵۴ ویژگی‌های زبانی شعر سبک خراسانی را ذکر کنید.
- ۵۵ به چه علت سبک نظم دوره سلجوقی را بینابین می‌نامیم؟
- ۵۶ خراسان بزرگ شامل چه مناطقی می‌شده است؟
- ۵۷ نخستین آثار نظم زبان فارسی بعد از اسلام، ابتدا در کجا پدید آمد؟
- ۵۸ تقسیم‌بندی سبک‌های شعری بر اساس نظریه محمدتقی بهار بر چه مبنایی است؟
- ۵۹ کدام بیت ذوقافیتین است؟ قافیه‌ها را مشخص کنید.
- الف) حُسن تو دائم بدین قرار نماند / مست تو جاوید در خمار نماند
 ب) سمن‌بویان غبار غم چو بنشینند بنشانند / پری‌رویان قرار از دل چو بستیزند بستانند

۶۰) درستی یا نادرستی عبارتهای زیر را مشخص کنید.

الف) یکی از بایسته‌های شعر که بر بار موسیقایی و خوش‌آهنگی آن می‌افزاید، قافیه است.

درست نادرست

ب) در بیت «مشو تا توانی ز رحمت بری / که رحمت بردت چو رحمت بری» واژه «بری» در مصراع اول و دوم، ردیف بیت است.

درست نادرست

۶۱) در ابیات زیر قافیه و حروف قافیه را مشخص کنید.

الف) مدتی این مثنوی تأخیر شد مهلتی بایست تا خون شیر شد

ب) ساقی به نور باده برافروز جام ما مطرب بگو که کار جهان شد به کام ما

پ) به جهان خرم از آنم که جهان خرم از اوست عاشقم بر همه عالم که همه عالم از اوست

ت) ای سروناز حسن که خوش می‌روی به ناز عشاق را به ناز تو هر لحظه صد نیاز

۶۲) قاعده شماره ۲ از قواعد قافیه را توضیح دهید. با مثال.

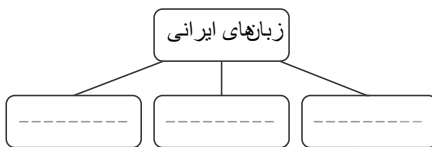
۶۳) زبان فارسی دری چگونه غنی گشت و زبان عمومی سراسر ایران شد؟

۶۴) تحوّل را که منجر به وجود آمدن «فارسی نو» شد توضیح دهید.

۶۵) زبان پارسی چه ویژگی‌هایی داشته است؟

۶۶) فارسی میانه چه سال‌هایی را شامل می‌شود؟ به چند دسته تقسیم می‌شود؟

۶۷) جدول زیر را کامل کنید.

۶۸) کدام گزینه درست است؟

الف) زبان فارسی با کنار گذاشتن برخی از صداهای زبان عربی، الفبای آن را نپذیرفت.

ب) آثار دینی زردشتی به زبان پهلوی تألیف شده است.

۶۹) کدام گزینه نادرست است؟

الف) زبان پهلوی در دوره اشکانیان رایج بوده و تا اوایل دوره ساسانی نیز وجود داشته است.

ب) زبان پارسی در شمال و شمال شرقی ایران متداول بوده است.

۷۰) جای‌های خالی را با واژه مناسب کامل کنید.

الف) رواج خط عربی یکی از نتایج بود.

ب) زبان پارسی در دوره رواج داشته است.

ج) زبان رسمی دوران زبان پهلوی بوده است که از شاخه‌های زبان است.

۷۱) درست یا نادرست بودن عبارتهای زیر را مشخص کنید.

الف) پس از ورود اسلام به ایران، زبان فارسی، تحول تازه‌ای را پشت سر گذاشت، و به مرحله جدیدی گام نهاد که بدان «فارسی میانه» یا «فارسی دری» می‌گویند.

درست نادرست

ب) زبان رسمی دوره ساسانی، پهلوی بوده است.

درست نادرست

ج) آثاری که به زبان فارسی باستان تألیف شده، بیشتر آثار دینی زردشتی است.

درست نادرست

د) منظومه‌های «درخت آسوریک» و «یادگار زربیران» هر دو اصل پارسی دارند.

درست نادرست

۷۲) درست یا نادرست بودن عبارت‌های زیر را مشخص کنید.

الف) زبان‌هایی که در ایران و مناطق هم‌جوار آن متداول بوده است، یعنی گروه زبان‌های ایرانی، ویژگی مشترکی ندارند.

درست نادرست

ب) زبان‌های ایرانی از نظر تاریخی، به سه دسته اوستایی، میانه و نو تقسیم می‌شوند.

درست نادرست

ج) آثار بر جای مانده زبان فارسی میانه، فرمان‌ها و نامه‌های شاهان هخامنشی است که به خط میخی نوشته شده است.

درست نادرست

د) زبان‌های ایرانی میانه، به دو گروه «پارتی» و «پهلوی» تقسیم می‌شوند.

درست نادرست

هـ) زبان پهلوی، در دوره اشکانیان رایج بود و تا اوایل دوره ساسانی نیز آثاری به این زبان، تألیف می‌شده است.

درست نادرست

و) زبان پارتی، در شمال و شمال شرقی ایران متداول بوده است.

درست نادرست

۷۳) با توجه به متن به موارد خواسته شده پاسخ دهید.

«ای حکیم از من چه رنج آمد تو را که چنین تنگدل گشتی؟ افلاطون گفت: از تو رنجی به من نرسیده ولیکن برای من از این بدتر چیست که جاهلی مرا بستايد.»

	الف) ذکر یک مورد از نکات فکری
	ب) ذکر یک مورد از نکات ادبی

۷۴) با توجه به متن زیر کدام گزینه درست است؟

«روزی شخصی پیش بهلول بی‌ادبی نمود. بهلول او را ملامت کرد که چرا شرط ادب به جا نیاوردی؟ او گفت: چه کنم؟ آب و گل مرا چنین سرشته‌اند. گفت: آب و گل تو را نیکو سرشته‌اند، اما لگد کم خورده است.»

الف) «لگد کم خورده است» عبارتی کنایی است که در شناسایی «نکات زبانی» بررسی می‌شود.

ب) واژه ملامت به معنای سرزنش است، که در شناسایی «نکات زبانی» بررسی می‌شود.

۷۵) در کدام گزینه، شناسایی و استخراج «نکات زبانی» صورت گرفته است؟

الف) وجود استعاره‌های فراوان – آهنگ کلام که سجع را به وجود آورده.

ب) وجود واژگان عربی در متن – کاربرد متفاوت حرف «را».

۷۶) در کدام گزینه یک مورد «شناسایی نکات ادبی» وجود دارد؟

الف) رابطه تضاد میان «پر و خالی» – بهره‌گیری از کنایه و تمثیل – شبکه معنایی

ب) آرایه تلمیح – کوتاه و بلند بودن جمله‌ها – ترکیب‌سازی واژه‌ها

۷۷) در کدام گزینه همه موارد مربوط به «شناسایی نکات زبانی نثر» هستند؟

الف) بررسی جمع یا مفرد بودن واژه‌ها – بررسی ترکیب‌های به‌کاررفته – بررسی قالب شعر

ب) بررسی کاربرد کهن واژه‌ها – کوتاه و بلند بودن جمله‌ها – به‌کارگیری واژه‌ها در معنای متفاوت

۷۸) در کدام گزینه، «شناسایی و استخراج نکات ادبی» صورت نگرفته است؟

الف) واژه «شهد» در معنی «عسل».

ب) بهره‌گیری از تمثیل برای بیان مفهومی خاص

۷۹) جاهای خالی را با واژه مناسب کامل کنید.

توجه به ترکیب‌های به‌کاررفته در یک نثر، از طریق فهمیده می‌شود.

۸۰) درست یا نادرست بودن عبارت زیر را مشخص کنید.

بررسی نوع تمثیل به‌کاررفته در متن، از طریق شناسایی «نکات ادبی» صورت می‌گیرد. درست نادرست

۸۱ وزن و آهنگ ابیات زیر چه احساساتی را در خواننده به وجود می‌آورد؟

«برسان باده که غم روی نمود ای ساقی
این شبیخون بلا باز چه بود ای ساقی
بس که شستیم به خوناب جگر جامه جان
نه از او تار به جا ماند و نه پود ای ساقی
تشنه خون زمین است فلک وین مه نو
کهنه داسی است که بس کشته درود ای ساقی»

۸۲ دربارهٔ لحن و فضای حاکم بر ابیات زیر توضیح دهید.

«آمد بهار جان‌ها ای شاخ تر به رقص آ
چون یوسف اندر آمد مصر و شکر به رقص آ
ای شاه عشق‌پرور مانند شیر مادر
ای شیرجوش در رو، جان پدر به رقص آ»

۸۳ نمونه‌های زیر را از لحاظ عواطف و حس و حال حاکم بر فضای شعر با هم مقایسه کنید.

الف) ساقیا آمدن عید مبارک بادت
و آن مواعید که کردی مَرَواد از یادت (مَرَواد: نَزود)
ب) ده روز مهر گردان، افسانه است و افسون
نیکی به جای یاران فرصت شمار یارا

۸۴ به سؤالات زیر پاسخ کوتاه بدهید.

الف) اساسی‌ترین عامل پیدایش شعر چیست؟

ب) توجه به چه عاملی سبب کشف لحن می‌شود؟

۸۵ درستی یا نادرستی عبارتهای زیر را با ذکر دلیل مشخص کنید.

الف) شاعر برای انتقال عاطفه خود به دیگران از تصویر کمک می‌گیرد.

ب) وزن در شعر جنبه تزئینی دارد.

۸۶ هر کدام از مصراع‌های زیر را به الگوی هجایی مربوط به آن متصل کنید.

الف) لا ابالی چه کند دفتر دانایی را	« $U - - - U - - - U$ (۱)»
ب) بر خیز ز خواب تا شرابی بخوریم	« $-U - UU - -U - -U$ (۲)»
پ) که ای نفس من در خور آتشم	« $- - - - UU - -UU - -U$ (۳)»
ت) غریبی بس مرا دلگیر دارد	« $-UU - -U - U - UU - -$ (۴)»

۸۷ در ابیات زیر هجاهای تشکیل‌دهنده را مشخص کنید، سپس هر هجا را با علامت خاص آن مشخص کنید.

الف) ای روی دل‌آرایت مجموعه زیبایی

مجموع چه غم دارد از من که پریشانم

ب) همای اوج سعادت به دام ما افتد

اگر تو را گذری بر مقام ما افتد

۸۸ صامت‌ها و مصوت‌های مصراع‌های زیر را مشخص کنید.

الف) روز وصل دوستداران یاد باد

ب) نیک بدعهدی که بی ما می‌روی

۸۹ حروف (ا، و، ی) در کدام یک از کلمات زیر صامت و در کدام یک مصوت هستند؟ مشخص کنید.

پ) روان:

ب) شیر:

الف) بازو:

ث) خون:

ت) یک‌رنگ:

۹۰ جاهای خالی را پر کنید.

الف) هجای پایانی اوزان شعر فارسی همیشه محسوب می‌شود.

ب) کلمه «آدم» از واج تشکیل شده است.

۹۱ درستی یا نادرستی عبارتهای زیر را با ذکر دلیل مشخص کنید.

الف) تعداد هجاهای یک کلمه با تعداد مصوت‌های آن برابر است.

ب) در زبان فارسی هیچ واژه‌ای با صامت آغاز نمی‌شود.

۹۲ دو مصراع یا دو بیت چه زمانی با هم، هم‌وزن هستند؟

۹۳) جدول زیر را کامل کنید.

واژه	نحوه قرار گرفتن صامت و مصوت‌ها	نشانه‌ها	واژه هم‌وزن
سرو			
شهید			
معامله			

۹۴) هجاهای زبان فارسی به چند دسته تقسیم می‌شوند؟ نام ببرید و چگونگی قرار گرفتن صامت‌ها و مصوت‌ها را در هر کدام از آنها مشخص کنید.

۹۵) بیت زیر را از نظر نکات ادبی و فکری بررسی کنید.

«غلام همت آنم که زیر چرخ کبود ز هر چه رنگ تعلق پذیرد آزاد است»

۹۶) بیت زیر را از دید «نکات فکری» بررسی کنید.

«من از روییدن خار سر دیوار دانستم که ناکس، کس نمی‌گردد، از این بالانشینی‌ها»

۹۷) شعر زیر را از نظر «نکات زبانی» بررسی کنید.

«آنان که محیط فضل و آداب شدند در جمع کمال شمع اصحاب شدند

ره زین شب تاریک نبردند برون گفتند فسانه‌ای و در خواب شدند»

۹۸) شعر زیر را از نظر «قلمرو ادبی» بررسی کنید.

«آن قصر که جمشید در او جام گرفت آهو بچه کرد و روبه آرام گرفت

بهرام که گور می‌گرفتی همه عمر دیدی که چگونه گور بهرام گرفت»

۹۹) برای فهمیدن قالب یک شعر، از کدام مرحله «تحلیل» شعر استفاده می‌شود؟ ویژگی قالب مثنوی چیست؟

۱۰۰) لحن کدام بیت، با دیگر بیت‌ها متفاوت است؟ (لحن هر بیت را مشخص کنید)

الف) «سر و گوش بگرفت و یالش دلیر سر از تن بکندش به کردار شیر»

ب) «چو گرد پی رخس تو نیل نیست هم‌آورد تو در جهان پیل نیست»

پ) «غمی بود رستم بیازید چنگ گرفت آن بر و یال جنگی پلنگ»

ت) «زبان درکش از عقل داری و هوش چو سعدی سخن گوی ورنه خموش»

۱۰۱) مشخص کنید که هر عبارت مربوط به کدام مرحله از «تحلیل» شعر است؟

الف) بررسی لحن شعر:

ب) بررسی ترکیب‌سازی‌های شاعر:

پ) بررسی تعداد استعاره‌ها:

ت) بررسی دیدگاه شاعر:

۱۰۲) مشخص کنید در بیت «قطره آبی که دارد در نظر گوهر شدن / از کنار ابر، تا دریا تنزل بآیدش»، کدام آرایه وجود دارد؟ این آرایه مربوط به

کدام قلمرو از تحلیل شعر است؟

۱۰۳) برای «تحلیل» شعر چه مرحله‌ای را باید طی کرد؟ به ترتیب نام ببرید.

۱۰۴) کدام گزینه نادرست است؟

الف) پی بردن به این نکته، که در دید شاعر عقل اهمیت بیشتری دارد یا عشق، از طریق شناسایی «نکات فکری» شعر او میسر می‌شود. □

ب) شعر «روباہ و شکارچی»، ظاهری ذهنی و پیچیده دارد. □

۱۰۵) در بیت «خوشا چون سروها استادنی سبز / خوشا چون برگ‌ها افتادنی سبز» یک آرایه ادبی مشخص کنید.

۱۰۶) بررسی ساختمان واژه و تعداد واژگان فارسی یک شعر در کدام مرحله از شناخت عناصر سازنده متن صورت می‌گیرد؟

۱۰۷) جای خالی را با واژه مناسب کامل کنید.

نوع نگرش شاعر در شعر، از طریق شناسایی شعر صورت می‌گیرد.

۱۰۸) جای خالی را با واژه مناسب کامل کنید.

کاربرد «شبکه معنایی» در شناسایی نکات و «مراعات نظیر» در شناسایی نکات شعر صورت می‌گیرد.

۱۰۹) درستی یا نادرستی عبارت زیر را مشخص کنید.

در شناسایی و استخراج نکات ادبی، به ساختمان کلمات و شبکه معنایی توجه می‌کنیم. درست □ نادرست □

۱۱۰) در عبارت زیر کدام آرایه وجود دارد؟ این آرایه مربوط به کدام یک از سطوح قلمرو ادبی است؟

«چهره‌اش می‌درخشید مانند ماهی که در دل سیاهی شب قرار بگیرد.»

۱۱۱) درست یا نادرست بودن عبارت زیر را مشخص کنید.

تقسیم‌بندی انواع ادبی به حماسی، غنایی، نمایشی و تعلیمی نخستین بار در یونان باستان صورت گرفته است.

درست □ نادرست □

۱۱۲) میان واژه‌های «بشیر، بصیر» سجع وجود دارد. که در ، یکسان‌اند

الف) متوازن - وزن - هجاهای پایانی □ ب) متوازی - وزن - هجاهای پایانی □

۱۱۳) در بیت «بر احوال نابوده، علمش بصیر / به اسرار ناگفته، لطفش خیر» سجع متوازن و سجع متوازی وجود دارد.

الف) سه - یک □ ب) دو - دو □

۱۱۴) در کدام گزینه همه مثال‌ها سجع متوازن هستند؟

الف) «تاریخ، نارنج» - «کاشت، داشت» - «کفر، شکر» □

ب) «هنر، خرد» - «سخن، شگر» - «عنبر، آهن» □

۱۱۵) در عبارت‌های زیر سجع را بیابید و نوع آن را مشخص کنید.

الف) محبت را غایت نیست. از بهر آنکه محبوب را نهایت نیست.

ب) نه هر نظمی روایت را شاید و نه هر رازی حکایت را.

۱۱۶) عبارت‌های متناسب را به یکدیگر وصل کنید.

«الف»	دلبر جانان من برده دل و جان من
«ب»	شب است و شاهد و شمع و شراب و شیرینی
○	تکرار مصوت کوتاه
○	واژه آرایه
○	تکرار مصوت کوتاه
○	واج آرایه
○	نرگس مست نوازش کن مردم‌دارش

۱۱۷) تکرار یک را واج آرایه می‌گویند که مربوط به بدیع می‌شود.

الف) واژه - معنوی □ ب) واج - لفظی □

۱۱۸) در کدام گزینه واج آرایه و واژه آرایه هر دو وجود دارد؟

الف) «خیال خال تو با خود به خاک خواهیم برد که تا ز خال تو خاکم شود عبیر آمیز» □

ب) «جگرم پاره است و دل خسته از غم و درد آن دل و جگرم» □

۱۱۹) در مصراع «خیزید و خز آرید که هنگام خزان است، آرایه وجود دارد که تکرار حرف این آرایه را می‌سازد.

الف) واج آرایه - «خ» ب) واژه آرایه - «خ»

۱۲۰) در کدام ابیات واج آرایه و واژه آرایه هر دو وجود دارد؟

الف) حبیب خدای جهان آفرین نگر کرد بر روی مردان دین

ب) سر ارادت ما و آستان حضرت دوست که هر چه بر سر ما می‌رود، ارادت اوست

پ) ستون کرد چپ را و خم کرد راست خروش از خم چرخ چاچی بخاست

۱۲۱) عبارت‌های متناسب را به یکدیگر وصل کنید.

«الف»	«پیش لب تو حلقه گشودم بنفشه‌وار»
«ب»	«خواب نوشین بامداد رحیل»
تکرار مصوت‌های کوتاه	«از ننگ چه پرسی که مرا نام ز ننگ است»
واج آرایه در حرف «ش»	
واژه آرایه (تکرار)	
واج آرایه در حرف «م»	

۱۲۲) با توجه به بیت «دندانه هر قصری پندی دهدت نو نو / پند سر دندانه بشنو ز بُن دندان، کدام عبارت‌ها با بیت مناسبت دارند؟ گزینه‌های دیگر را نیز بررسی کنید.

- الف) یک بار واژه آرایی در شعر به کار رفته است.
ب) واج آرایی از تکرار حرف «ن» پدید آمده است.
پ) واژه‌های «دندان»، «دندانه»، آرایه واژه آرایی را می‌سازند.

۱۲۳) در بیت زیر دو آرایه بدیع لفظی بیابید و آنها را بنویسید.

«مار دیدی در گیا پیچان کنون در غار غم / مار بین پیچیده در ساق گیا آسای من»

۱۲۴) در هر یک از بیت‌های زیر آرایه‌های واج آرایی و واژه آرایی را مشخص کنید.

- الف) صنوبر دیدم و هر گز ندیدم / درخت سیمکش بر سر صنوبر
ب) سرو را بین بر سماع بلبان صبح خیز / همچو سر مستان به بستان پای کوب و دست زن
پ) نه خبر می‌رسد مرا ز ایشان / نه بدیشان همی رسد خبرم

۱۲۵) انواع جناس را در ابیات زیر مشخص کنید.

- الف) وقت است تا برگ سفر بر باره بندیم / دل بر عبور از سدّ خار و خاره بندیم
ب) اگر تو فارغی از حال دوستان یارا / فراغت از تو مسّیر نمی‌شود ما را

۱۲۶) جناس‌های بیت‌های زیر را مشخص کنید و بگویید کدام بیت جناس کمتری دارد؟

- الف) سر رشته جان به جام بگذار / کاین رشته از او نظام دارد
ب) نالم ز دل چو نای من اندر حصار نای / پستی گرفت همّت من زین بلندجای

۱۲۷) به پرسش‌های زیر پاسخ کامل دهید.

- با توجه به بیت زیر، عبارت‌های نادرست را تصحیح کنید.
«پسته تنگ تو بر تنگ شکر می‌خندد / حقه لعل تو بر عقد گوهر می‌خندد»
الف) واژه‌های تنگ و تنگ جناس تام دارند.
ب) واژه‌های شکر و گوهر جناس ناقص دارند.

۱۲۸) در پرسش‌های زیر گزینه درست را انتخاب کنید.

در کدام گزینه هر دو «جناس تام و ناقص» وجود دارد؟

- الف) نفس بر آمد و کام از تو بر نمی‌آید / فغان که بخت من از خواب در نمی‌آید
ب) گلاب است گویی به جویش روان / همی شاد گردد ز بویش روان

۱۲۹ به سوالات زیر پاسخ کوتاه دهید.

الف) در بیت زیر چه نوع جناسی دیده می‌شود؟

«طوطی ما که به غیر از قفس تنگ ندید

ب) آیا در بیت زیر «جناس تام» وجود دارد؟

«جواهر جست از آن دریای فرهنگ

ج) بیت زیر مثال برای کدام نوع جناس است؟

«سبب خوش باد ای باد سحرگاه

د) در بیت زیر دو نوع جناس وجود دارد آن‌ها را بیابید.

«بارها بارها به دربار تو دارند رقیبان

ه) در بیت زیر کدام نوع جناس وجود دارد؟

«از آن چرخ چون باز بردوخت چشم

و) در بیت زیر چه نوع جناسی وجود دارد؟

«نالم ز دل چو نای من اندر حصار نای

ز) با توجه به بیت «بین بلندی بخت و سهادت طالع / که کرد از افق خم طلوع، اختر می» کدام گزینه صحیح است؟

الف) فقط جناس تام وجود دارد.

ب) اشتقاق وجود دارد.

ح) در کدام بیت جناس ناقص افزایشی وجود دارد؟

الف) سعدیا داروی تلخ از دست دوست

به که شیرینی ز دست دیگری

ب) جایی که یار نیست دلم را قرار نیست

من آزموده‌ام دل خود را هزار بار

۱۳۰ به سؤال‌های زیر پاسخ کوتاه دهید.

الف) در عبارت «پدر با پسر یکدیگر را کنار / گرفتند و کردند غم از دل کنار» چه نوع جناسی وجود دارد؟

ب) در مصراع «و گر می‌گنی، می‌گنی بیخ خویش» چه نوع جناسی وجود دارد؟

ج) در بیت «ز شرق سر کوی آفتاب طلعت تو / اگر طلوع کند طالعم همایون است» چه آرایه‌ای وجود دارد؟

د) میان دو واژه «نظر و منظر» چه آرایه‌ای وجود دارد؟

۱۳۱ جاهای خالی را با واژه مناسب پر کنید.

الف) نوع جناس موجود در بیت زیر جناس است.

«ما صید حریم حرم کعبه قدسیم

ما راهبر بادیه عالم جانیم»

ب) نوع جناس در دو بیت زیر یکسان

سرو چمان من چرا میل چمن نمی‌کند

همدم گل نمی‌شود یاد سمن نمی‌کند

مکن تا توانی دل خلق ریش

وگر می‌گنی می‌گنی بیخ خویش

۱۳۲ جاهای خالی را با واژه مناسب پر کنید.

دو بیت زیر از نظر نوع جناس با هم متفاوت هستند. بیت اول جناس و بیت دوم جناس دارد.

ای گدایان خرابات، خدا یار شماست

چشم انعام مدارید ز انعامی چند

با زمانی دیگر انداز ای که پندم می‌دهی

کاین زمانم گوش بر چنگ است و دل در چنگ نیست

۱۳۳ جاهای خالی را با واژه مناسب پر کنید.

الف) در مصراع «آیین ماست سینه چو آئینه داشتن» میان کلمات مشخص شده جناس وجود دارد.

ب) واژه‌های «مهر و مهر» را می‌توان مثالی برای جناس ذکر کرد.

ج) میان دو کلمه «یار، یاد» که در یک واج ناهمسانی دارند جناس وجود دارد.

د) دو واژه «نعیم، نعمت» در هم‌ریشه هستند و به آن‌ها می‌گویند.

ه) دو واژه «سور، مور» نمونه‌ای برای جناس و واژه «زهره، زهره» نمونه‌ای برای جناس هستند.

۱۳۴) درست یا نادرست بودن عبارت‌های زیر را مشخص کنید.

الف) در بیت‌های زیر «جناس تام» وجود دارد.

باده فتاده است به جوش از خروش چنگ
وز جوش باده چنگ فتاده‌ست در خروش
مبارزان جهان قلب دشمنان شکنند
تو را چه شد که همه قلب دوستان شکنی

درست نادرست

ب) در بیت زیر جناس تام وجود دارد.

منگر که شه و میری، بنگر که همی میری
در زیر یکی توده رو کم‌ترکوا برخوان

درست نادرست

۱۳۵) آیا در بیت زیر، آرایهٔ ترصیع وجود دارد؟ با دلیل نشان دهید.

«عالم همه عابدند و معبود یکی است»
«دنیا همه ساجدند و مسجود یکی است»

۱۳۶) در بیت «همه شوری و نشاطی، همه عشقی و امیدی / همه سحری و فسونی، همه نازی و خرامی» میان کلمات دو مصراع کدام سجع وجود دارد؟
تقابل این سجع‌ها کدام آرایه را می‌سازد؟

۱۳۷) در بیت «ما ز بالایم و بالا می‌رویم / ما ز دریایم و دریا می‌رویم» میان کلمات دو مصراع کدام سجع برقرار است و تقابل این سجع‌ها کدام آرایه را می‌سازد؟

۱۳۸) میان واژه‌های «تمکّن» و «متأسّف» سجع برقرار است.

۱۳۹) درست یا نادرست بودن عبارت زیر را مشخص کنید.

میان کلمه‌های «منور» و «مقدّر» سجع متوازن وجود دارد.

درست نادرست

۱۴۰) در بیت زیر ارکان سجع را مشخص کنید و نوع آن را بنویسید.

«آن جان آدم را بگو، وان جان عالم را بگو
وان یار و همدم را بگو: «مستان سلامت می‌کنند»

۱۴۱) در عبارت «خبری که دانی دلی بیازارد، خاموش تا دیگری بیارد.» ارکان سجع را مشخص کنید و نوع آن را بنویسید.

۱۴۲) در عبارت زیر ارکان سجع را مشخص کنید و نوع آن را بنویسید.

«هر که را زر در ترازوست، زور در بازوست.»

۱۴۳) در عبارت زیر، چه نوع سجعی دیده می‌شود؟

«درویش بی‌معرفت نیارآمد تا فقرش به کفر انجامد.»

۱۴۴) جای‌های خالی را با واژه مناسب کامل کنید.

الف) آرایهٔ سجع در کلامی دیده می‌شود که حداقل جمله باشد.

ب) فایدهٔ سجع ایجاد موسیقی در و افزایش موسیقی در است.

ج) اگر واژه‌های «تیغ» و «ستیغ» ارکان سجع باشند، سجع از نوع است.

د) در عبارت «از او آن صفت می‌زاید و از من این صورت می‌آید»، واژه‌های و ارکان سجع هستند.

۱۴۵) درست یا نادرست بودن عبارت‌های زیر را مشخص کنید.

الف) اگر هر یک از واژه‌های «سهام‌دار» و «شکارگاه» در پایان یک عبارت بیایند، نمی‌توانند آرایهٔ سجع ایجاد کنند.

درست نادرست

ب) آهنگ برخاسته از سجع میان واژه‌های «گرفتگی» و «خفگی» ارزش موسیقایی بیشتری نسبت به سایر سجع‌ها دارد.

درست نادرست

ج) در عبارت «مال از بهر آسایش عمر است، نه عمر از بهر گرد کردن مال» سجع متوازی دارد.

درست نادرست

د) در عبارت «ذوالفقار علی در نیام و زبان سعدی در کام» سجع متوازی وجود دارد.

درست نادرست

۱۴۶ آرایه ادبی (تکرار) «واژه آرایه» را در بیت‌های زیر مشخص کنید.

الف) ز دست رفته نه تنها منم در این سودا چه دست‌ها که ز دست تو بر خداوند است

«سعدی»

ب) هم نظری، هم خبری، هم قمران را قمری هم شکر اندر شکر اندر شکر اندر شکری

«مولوی»

پ) مسلمانان، مسلمانان، مسلمانان، مسلمانان از این آیین بی‌دینان، پشیمانی، پشیمانی

«سنایی»

ت) دوستت دارم و دانم که تویی دشمن جانم از چه با دشمن جانم شده‌ام دوست، ندانم

«عماد خراسانی»

ث) یک پیرهن میان تو با روح بیش نیست روحی هنوز و روح به پیراهنی هنوز

«مهدی حمیدی شیرازی»

ج) آدمی در عالم خاکی نمی‌آید به دست عالمی دیگر نباید ساخت وز نو آدمی

«حافظ»

چ) از درد سخن گفتن و از درد شنیدن با مردم بی‌درد ندانی که چه دردی است

«مهرداد اوستا»

ح) رسیده‌ام به کمالی که جز انال‌الحق نیست کمال دار برای من کمال پرست

«محمدعلی بهمنی»

۱۴۷ آرایه ادبی «واج آرایه» را در بیت‌های زیر مشخص کنید.

الف) شب است و شاهد و شمع و شراب و شیرینی خجسته باد چنین شب که دوستان بینی

«سعدی»

ب) رشته تسیح اگر بگسست، معذورم بدار دستم اندر ساعد ساقی سیمین ساق بود

«حافظ»

پ) زلف او دام است و خالش دانه آن دام و من بر امید دانه‌ای افتاده‌ام در دام دوست

«حافظ»

ت) دلی سربلند و سری سر به زیر از این دست، عمری به سر برده‌ایم.

«قیصر امین‌پور»

ث) به جان جوشم که جویای تو باشم خسی بر موج دریای تو باشم

«محمد رضا شفیعی کدکنی»

ج) ناز تو و نیاز تو، شد همه دلپذیر من تا ز تو دلپذیر شد، هستی ناگزیر من

«حسین منزوی»

چ) شبی چون شبه روی شسته به قیر نه بهرام پیدا، نه کیوان، نه تیر

«فردوسی»

ح) اینجا گذارِ خاطره‌های گذشته است از این گذار بگذر و بگذار بگذریم

«وحید عیدگاه طرچه‌ای»

۱۴۸ شاعران و نویسندگان به چند صورت از «تکرار» بهره می‌برند؟

۱۴۹ گزینه صحیح را انتخاب کنید.

در بیت زیر، تکرار کدام واج محسوس‌تر است؟

«خیال خال تو با خود به خاک خواهم بُرد که تا ز خال تو خاکم شود عبیر آمیز»

الف) «ا» ب) «خ»

۱۵۰ گزینه صحیح را انتخاب کنید.

در هر دو بیت زیر، آرایه «واج آرای» وجود دارد؛ مشخص کنید در کدام بیت، واج آرای محسوس تر است؟

- الف) از خود تمام خاطره‌های گذشته را
ب) رسم عاشق‌کشی و شیوه شهر آشوبی
- دست من گرفته غمگین سپار و رو
○ جامه‌ای بود که بر قامت او دوخته بود

۱۵۱ در بیت «ابر و باران و من و یار ستاده به وداع / من جدا گریه‌کنان، ابر جدا، بار جدا، کدام مصوت‌ها آرایه «واج آرای» را ایجاد کرده‌اند؟

۱۵۲ در بیت زیر، تکرار کدام واج، آرایه «واج آرای» را پدید آورده است؟

«لبخند تو خلاصه خوبی‌هاست»
«لبخند تو خلاصه خوبی‌هاست» (قیصر امین‌پور)

۱۵۳ جاهای خالی را با واژه مناسب کامل کنید.

آنچه در تکرار اهمیت دارد، جنبه و سخن است نه شکل واژگان.

۱۵۴ جای خالی را با واژه مناسب کامل کنید.

به تکرار یک واج در سخن، گفته می‌شود.

۱۵۵ درست یا نادرست بودن عبارت زیر را مشخص کنید.

واج آرای در بیت «چون داد عادلان به جهان در بقا نکرد / بیداد ظالمان شما نیز بگذرد» محسوس نیست.

- درست
○ نادرست

۱۵۶ درست یا نادرست بودن عبارت زیر را مشخص کنید.

منظور از متن، فقط نوشته‌های روی کاغذ و کتاب است.

۱۵۷ سبک‌های شعر فارسی را به ترتیب نام ببرید.

۱۵۸ شاعر در ابیات زیر برای بهره‌گیری از آرایه «سجع» چه شیوه‌ای را به کار گرفته است؟ توضیح دهید.

الف) بهاری کز دو رخسارش، همی شمس و قمر خیزد
نگاری کز دو باقوتش همی شهد و شکر ریزد

(کليلة و دمنه)

ب) برگ بی‌برگی بود ما را نوال
مرگ بی‌مرگی بود ما را حلال

(مولوی)

پ) ما چو ناییم و نوا در ما ز توست
ما چو کوهیم و صدا در ما ز توست

(مولوی)

۱۵۹ در کدام بیت‌ها، آرایهٔ موازنه به کار رفته است؟ دلیل خود را بنویسید.

- اف) گر عزم جفا داری، سر در رهت اندازم
 و راه وفا گیری، جان در قدمت ریزم
 (سعدی)
- ب) ز گرز تو خورشید گریان شود
 ز تیغ تو بهرام بریان شود
 (فردوسی)
- پ) جفا پل بود، بر عاشق شکستی
 وفا گل بود، بر دشمن فشانندی
 (خاقانی)
- ت) همه شوری و نشاطی، همه عشقی و امیدی
 همه سحری و فسونی، همه نازی و خرامی
 (شفیعی کدکنی)
- ث) تیر بلای او را جز دل هدف نباشد
 تیغ جفای او را جز جان سپر نباشد
 (خواجوی کرمانی)
- ج) در بزم ز رخسار دوصد شمع برافروز
 وز لعل شکربار، می و نقل فرو ریز
 (عراقی)
- چ) پرواز به آنجا که نشاط است و امید است
 پرواز به آنجا که سرود است و سرور است
 (فریدون مشیری)
- ح) نظر تا کنی عرض نقل است و می
 نفس تا کنی، حرف چنگ است و نی
 (بیدل دهلوی)

۱۶۰ در عبارت زیر، واژه‌های سجع کدام‌اند؟ وجه اشتراک آنها را بنویسید.

گفت: «خاموش! که در پستی مردن، به که حاجت پیش کسی بردن.»

(گلستان سعدی)

۱۶۱ در اشعار و جمله‌های زیر، سجع را بیابید.

- الف) بزرگان گفته‌اند: دولت، نه به کوشیدن است؛ چاره کم جوشیدن است. (سعدی)
- ب) الهی به شناخت تو زندگانیم، به نام تو آبادانیم، به یاد تو شادانیم و به یافت تو ناتوانیم. (خواجه عبدالله)
- ج) سرعشق، نهفتنی است نه گفتنی و بساط مهر، پیمودنی است نه نمودنی. (مقامات حمیدی)
- د) من مانده‌ام مهجور از او، دیوانه و رنجور از او گویی که نیشی دور از او در استخوانم می‌رود (سعدی)

۱۶۲ شعر زیر را از نظر کاربرد قافیه و کوتاهی و بلندی مصراع‌ها با شعر «مهر و وفا» در کتاب فارسی ۱ (سروده حافظ، مقایسه کنید).

عاشقم بهار را
رویش ستاره در کویر را
رهنورد رد دشت‌های عاشقی!
پُر ز باده سپیده باد جام تو
ای که چون غزال تشنه،
آب تازه می‌خورد
مزرع دلم ز جاری کلام تو
در غبار کام تو
چاره فسونگران و رهنان
در محاق مرگ، رخ نهفتن است
من که تشنه‌ام زلالی از سپید را
من که جست‌وجوگرَم
سرودهای ناشنیده‌ام،
شعر من که عاشقم
همیشه از تو گفتن است
ای که در بهار سبز نام تو
رسالت گل محمدی
شکفتن است!

سید حسن حسینی

۱۶۳ نوع قاعده قافیه را در هر بیت، مشخص کنید.

الف) من از دست کمانداران ابرو
ب) آب آتش فروز، عشق آمد
ج) کی رفته‌ای زدل که تمنا کنم تو را؟
نمی‌یارم گذر کردن به هر سو (سعدی)
آتش آب‌سوز، عشق آمد (سنایی)
کی بوده‌ای نهفته که پیدا کنم تو را؟ (فروغی بسطامی)

۱۶۴ برای کاربردهای گوناگون (صامت، مصوت) هریک از واج‌های زیر، نمونه‌هایی بنویسید.

صامت: " و " ←
مصوت: ←

صامت: " ی " ←
مصوت: ←

صامت: " ه " ←
مصوت: ←

۱۶۵ صامت‌ها و مصوت‌های مصرع اول بیت نخست را مشخص کنید.

نشاید که خوبان به صحرا روند
حلالت رفتن به صحرا، ولیک
هرکس شناسند و هر جا روند
نه انصاف باشد که بی ما روند
(سعدی)

نمونه‌های زیر را بخوانید، آنها را از دید آهنگ و موسیقی (وزن) با هم مقایسه کنید و تفاوت آنها را بیان کنید.

(الف) ای ساریان آهسته ران کارام جانم می‌رود
محمل بدار ای ساریان، تندی مکن با کاروان
وان دل که باخود داشتیم با دلستانم می‌رود
کز عشق آن سرو روان، گویی روانم می‌رود
(سعدی)

(ب) مرا در منزل جانان چه امن عیش چون هر دم
شب تاریک و بیم موج و گردابی چنین هایل
جرس فریاد می‌دارد که بر بندید محمل‌ها
کجا دانند حال ما سبکباران ساحل‌ها
(حافظ)

(پ) بیا تا همه دست نیکی بریم
نباشد همی نیک و بد پایدار
جهان جهان را به بد نسپیریم
همان به که نیکی بود یادگار
(فردوسی)

(ت) ای مهر تو در دل‌ها، وی مهر تو بر لب‌ها
تا خار غم عشقت، آویخته در دامن
گر در طلبت رنجی ما را برسد شاید
گویند مگو سعدی چندین سخن از عشقتش

وی شور تو درسرها، وی سر تو در جان‌ها
کوتاه نظری باشد، رفتن به گلستان‌ها
چون عشق حرم باشد، سهل است بیابان‌ها
می‌گویم و بعد از من، گویند به دوران‌ها.
(سعدی)

۱۶۷ دلایل گرایش نویسندگان به فارسی‌نویسی در این دوره چیست؟

۱۶۸ مهم‌ترین کتاب‌های نثر این دوره کدام‌اند و چه تأثیری بر وضعیت عمومی زبان و ادب فارسی داشته‌اند؟

۱۶۹ با توجه به متن زیر، به پرسش‌ها پاسخ دهید.

شنیدم که خلیفه‌ای خوابی دید، بر آن جمله که پنداشتی که همه دندان‌های او بیرون افتادی به یک بار. بامداد، خواب‌گزاری را بخواند و پرسید که: تعبیر این خواب چیست؟
مُعَبَّر گفت: زندگانی امیر، دراز باد، همه اقربای تو پیش از تو بمیرند، چنان‌که کس از تو باز نماند.
خلیفه گفت: این مرد را صد چوب بزنی؛ چرا بدین دردناکی سخن اندر روی من بگفت؟! چه اگر همه اقربای من پیش از من بمیرند، پس آنگاه، من که باشم؟! خواب‌گزاری دیگر بیاوردند. همین خواب با وی بگفت.
خواب‌گزار گفت: بدین خواب که امیر گفت، دلیل کند که خداوند، دراز زندگانی‌تر از همه اقربای خویش بود.
خلیفه گفت: تعبیر از آن بیرون نشد (سخن همان است)؛ اما از عبارت تا عبارت، بسیار فرق است؛ این مرد را صد دینار بدهید.
(الف) دو ویژگی زبانی را استخراج کنید.

(ب) چه عاملی سبب شد خلیفه، رفتاری متفاوت با دو خواب‌گزار داشته باشد؟

۱۷۰ در خوانش دقیق شعر زیر، به چه نکاتی باید توجه کرد؟

نهنگی بچه خود را چه خوش گفت: به دین ما حرام آمد کرانه
به موج آویز و از ساحل پرهیز همه دریاست ما را آشیانه

۱۷۱ بیت‌های زیر را بخوانید و با توجه به قلمرو ادبی از نظر آرایه‌های «جناس، استعاره، کنایه، مجاز و تلمیح» بررسی کنید.

«به نام کردگار هفت افلاک
الهی فضل خود را یار ما کن
تویی رزاق هر پیدا و پنهان
زهی گویا ز تو کام و زبانه
چو در وقت بهار آبی پدیدار
فروغ رویت اندازی سوی خاک
گل از شوق تو خندان در بهار است
که پیدا کرد آدم از کفی خاک
ز رحمت یک نظر در کار ما کن
تویی خلاق هر دانا و نادان
تویی هم آشکارا هم نهانم
حقیقت پرده برداری ز رخسار
عجایب‌نقش‌ها سازی سوی خاک
از آتش رنگ‌های بی‌شمار است»

۱۷۲) هریک از موارد ستون «الف» را به مورد مربوط به آن در ستون «ب» وصل کنید.

الف.

۱. پدر شعر فارسی

۲. عمده‌ترین مرکز فرهنگی در زمان سامانیان

۳. نخستین گام مؤثر در رویارویی با متون

۴. زبان محاوره و مکاتبه مقامات دولتی ساسانیان

- ب.
- الف. نیما یوشیج
- ب. خواندن دقیق
- پ. منوچهری
- ت. بخارا
- ث. فارسی دری
- ج. رودکی

۱۷۳) نوع تکرار در کدام گزینه با بقیه متفاوت است؟ مشخص کنید.

الف. عشق و اساس عشق نهادند بر دوام	یعنی خلل‌پذیر نگردد بنای عشق
ب. پس هستی من ز هستی اوست	تا هستم و هست، دارمش دوست
پ. سرو را بین بر سماع بلبلان صبح‌خیز	همچو سرمستان به بستان، پای کوب و دست‌زن
ت. هر کجا دردی است، درمانیش هست	درد عشق است آن که درمانیش نیست

۱۷۴) با توجه به بیت «سعدا گر نکند یاد تو آن ماه مرنج / ما که باشیم که اندیشه ما نیز کنند»:

الف. برای واژه مشخص شده یک واژه هم‌ریشه بنویسید که با آن واژه جناس هم داشته باشد.

ب. هم‌ریشگی واژه‌ها در اصطلاح ادبی چه نام دارد؟

۱۷۵) ردیف، واژه‌های قافیه و حروف مشترک آن را در هر بیت، مشخص کنید.

الف. بر سر آنم که گر ز دست برآید	دست به کاری زخم که غصه سرآید
ب. نفس باد صبا مشک‌فشان خواهد شد	عالم پیر، دگر باره جوان خواهد شد

۱۷۶) هریک از موارد ستون سمت راست را به موارد ستون سمت چپ وصل کنید.

راست

الف. مرا بسود و فروریخت هرچه دندان بود / نبود دندان لا بل چراغ تابان بود

ب. بشنود ای دوستان این داستان / خود حقیقت نقد حال ماست آن

پ. محمل بدار ای ساروان تندی مکن با کاروان / کز عشق آن سرو روان گویی روانم می‌رود

ت. آتش است این بانگ نای و نیست باد / هر که این آتش ندارد نیست باد

- چپ
- ۱. قافیه
 - ۲. ردیف
 - ۳. ذوقافیتین
 - ۴. قافیه درونی

۱۷۷) در کدام بیت قافیه کردن واژه‌ها نادرست است؟ چرا؟

الف. پیوند روح می‌کند این باد مشک‌بیز	هنگام نوبت سحر است ای ندیم، خیز
ب. اهبطوا افکند جان را در حضيض	از نمازش کرد محروم این محیض
پ. هر که امشب بر خورد غاز لذیذ	بایدش فردا شود او صبح‌خیز

۱۷۸) کدام یک از ویژگی‌های نثر سده پنجم و ششم را، در متن زیر، می‌بینید؟

«آورده‌اند که به فلان شهر، درختی بود و در زیر درخت، سوراخ موش، و نزدیک آن، گربه‌ای خانه داشت؛ و صیادان آنجا بسیار آمدندی. روزی صیاد دام بنهاد. گربه در دام افتاد و بماند و موش به طلب طعمه از سوراخ بیرون رفت. به هر جانب برای احتیاط، چشم می‌انداخت و راه سره می‌کرد، ناگاه نظر بر گربه افکند. چون گربه را بسته دید، شاد گشت. در این میان از پس نگریست. راسویی از جهت او کمین کرده بود، سوی درخت التفاتی نمود. بومی قصد او داشت. بترسید و اندیشید که اگر بازگردم، راسو در من آویزد و اگر بر جای قرار گیرم، بوم فرود آید و اگر پیش‌تر روم، گربه در راه است. با خود گفت: در بلاها باز است و انواع آفت به من محیط و راه مخوف، و با این همه، دل از خود نشاید برد...» (کلیله و دمنه - نصرالله منشی)

۱۷۹) با توجه به شعر به پرسش‌های زیر، پاسخ دهید.

«بله‌ی دید اُشتری به چَرا
گفت اشتر که اندرین پیکار
در کژی‌ام مکن به عیب نگاه
نقشم از مصلحت چنان آمد
هست شایسته گرچت آمد خشم
هرچه او کرده عیب او مکنید
دست عقل از سخن به نیرو شد
زشت و نیکو به نزد اهل خرد
به خدایی سزا مر او را دان
آن نکوتر که هرچه زو بینی
الف. دو ویژگی ادبی را بنویسید.

گفت نقشت همه کژ است چرا؟
عیب نقاش می‌کنی هوش دار!
تو ز من راه راست رفتن خواه
از کژی، راستی کمان آمد
طاق ابرو برای جفتی چشم
با بد و نیک جز نکو مکنید
چشم، خورشیدبین ز ابرو شد
سخت نیک است از او نیاید بد
شب و شب‌گیر رو مر او را خوان
گرچه زشت، آن همه نکو بینی» (سنایی)

ب. کدام ویژگی‌های زبانی در شعر دیده می‌شود؟

۱۸۰) هریک از موارد ستون سمت راست را به ستون سمت چپ وصل کنید.

راست
الف. فراوانی ترکیبات نو
ب. به‌کارگیری ردیف‌های فعلی و اسمی دشوار در شعر
پ. رواج مفاخره، شکایت و انتقاد اجتماعی

چپ
۱. ویژگی‌های ادبی شعر سده پنجم و ششم
۲. ویژگی فکری شعر سده پنجم و ششم
۳. ویژگی زبانی شعر سده پنجم و ششم

۱۸۱) آیا بیت زیر می‌تواند مثال مناسبی برای آرایه‌ی موازنه باشد؟ دلیل خود را بنویسید.

«تو را صبا و مرا آب دیده شد غمّاز
و گرنه عاشق و معشوق رازدارانند»

۱۸۲) واژه‌های زیر را یک بار با حذف همزه و بار دیگر بدون حذف همزه بخوانید و به خط عروضی بنویسید.

«سر آمد - دل‌انگیز - جنگ آور - شب‌آهنگ - در آمد - شیرافکن - دارآباد»

۱۸۳) علامت هجاهای کدام بیت، چهار بار «U - - -» تکرار شده است؟

الف. الا یا ایها السّاقی ادر کأساً و ناولها
ب. خلوتم چراغان کن، ای چراغ روحانی
پ. من از این جا به ملامت نروم

که عشق آسان نمود اول، ولی افتاد مشکل‌ها
ای ز چشمه نوشت، چشم و دل چراغانی
که من این جا به امیدی گردم

۱۸۴) در بیت زیر، تکرار آگاهانه صامت در غنای موسیقی بیت مؤثر است.

«از درد سخن گفتن و از درد شنیدن
با مردم بی‌درد ندانی که چه درد است؟»

۱۸۵) متن زیر را بخوانید و به پرسش‌ها پاسخ دهید.

«بدان ای پسر که مردمان تا زنده‌اند از دوستان ناگزیرند که مرد اگر بی‌برادر باشد به که بی‌دوست. از آنکه حکیمی را پرسیدند که دوست بهتر یا برادر، گفت: «برادر نیز، دوست به.»

پس به کار دوستان اندیشه کن و دوستی ایشان به مردمی و احساس تازه دار و چون دوست نو گیری، پشت بر دوست کهن مکن. دوست همی‌طلب و دوستان کهن را بر جای همی‌دار تا همیشه بسیار دوست داشته باشی و دیگر با مردمانی که با تو به راه دوستی روند و «نیم‌دوست» باشند، نیکویی و سازگاری کن و در هر نیک و بد به ایشان مشفق باش تا چون از تو مردمی ببینند، دوست یکدل شوند.»

الف) دو ویژگی زبانی بنویسید.

ب) دو ویژگی ادبی بنویسید.

پ) لحن و نوع ادبی آن را بنویسید.

ت) مهم‌ترین مفهوم متن را از نظر قلمرو فکری بررسی کنید.

۱۸۶) درست یا نادرست بودن عبارتهای زیر را مشخص کنید.

الف ریشه و مادر زبان امروز ایران، زبان ایرانیان پیش از اسلام است.

درست نادرست

ب زبان ایرانیان پس از اسلام، «پارسی» یا «فارسی» نامیده می‌شود.

درست نادرست

پ در ایران پیش از اسلام آثار فرهنگی - ادبی از طریق نوشتن حفظ می‌شده است.

درست نادرست

ت کتاب «اوستا» پیش از دوره ساسانی به نگارش درآمده است.

درست نادرست

دانش فایب بیگ

پاسخنامه تشریحی

۱) پاسخ: ب- چون تمام سجع‌ها متوازی‌اند، و ترصیع محسوب می‌شوند.

ما برون را ننگریم و قال را
 ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓
 ما درون را ننگریم و حال را

ارزش موسیقایی سجع متوازی از همه بیشتر است چرا که آرایه ترصیع را ایجاد می‌کند.

۲) شود فاش کسی آنچه میان (ابتهاج)

الف- من و توست

ب- میان، نامه‌رسان

پ- حروف مشترک: ان، مصوت بلند + صامت / قاعده ۲

۳)

دوره غزنوی و سلجوقی	دوره سامانی
اطناب افزایش کاربرد لغات عربی حذف افعال به قرینه	کوتاهی جملات تکرار فعل یا اسم

۴) شاهنامه ابومنصوری - تاریخ گذشته ایران

۵) «س» - «تق» - «لال» - «U» - «سه هجا

م» - «U» - «ها» - «ج» - «U» - «رت» - «سه هجا

م» - «U» - «عل» - «لم» - «سه هجا

ء» - «U» - «می» - «دو هجا

۶) در قرن ششم و اوایل هفتم نثر به پختگی و کمال رسید.

۷) روح شادی و نشاط و خوش‌باشی در شعر غلبه دارد.

شعر واقع‌گرا است و توصیفات عمدتاً طبیعی، ساده، محسوس و عینی است.

معشوق، عمدتاً زمینی است.

روح حماسه بر ادبیات این دوره حاکم است.

اشعار پندآموز و اندرزگونه این دوره، ساده است و جنبه عملی و دستوری دارد.

مضمون عمده اشعار حماسه، مدح و اندرز و... است.

فکر و کلام ساده است و هنوز با پیچیدگی‌های عرفانی، حکمی و اندیشه‌های فلسفی درنیامیخته است.

۸) الف) چ / ن / شی / تم / ک / فت / ن / بر / پا / یست

UU - U - U - -

را / ی / ت / عشق / پای / بر / جا / یست

UU - U - U - -

ب) می / خُر / ک / ج / هان / خ / ریف / جو / یست

UU - U - U - -

نکته: «ن» بعد از مصوت بلند /ا/، /و/، /ی/ هجای کشیده نمی‌سازد بلکه باید این هجا را بلند حساب کرد.

آ / فاق / ز / سب / ز / تا / ز / رو / یست

UU - U - U - -

۹) سبک در اصطلاح ادبی، شیوه خاص یک اثر ادبی یا آثار ادبی است.

۱۰) دست‌آورد ← ۱- دس / تا / ورد ۲- دست / آ / ورد

روح‌افزا ← ۱- رو / خف / زا ۲- روح / آف / زا

نان‌آور ← ۱- نا / نا / ور ۲- نان / آ / ور

سرآغاز ← ۱- س / را / غاز ۲- سر / آ / غاز

تیرانداز ← ۱- تی / رن / داز ۲- تیر / آن / داز

۱۱) کتاب ← ک / تاب / U - U

آرزو ← آ / ر / زو - U -

خواستگاری ← خاس / ت / گا / ری - UU - -
 قابوس نامه ← قا / بوس / نا / م - U - U - -
 تبریزی ← تب / ری / زی - - -
 نیما یوشیج ← نی / ما / یو / شیج - U - - - -

۱۲ الف) گذشت - دشت قافیه / - شت حروف اصلی / ردیف ندارد
 ب) ایشان - یاران قافیه / ان حروف اصلی / طلب ردیف

۱۳ گزینۀ الف) - این سه سجع، سجع متوازی هستند. (زبان و روان / توان و گمان / ستایش و نیایش)

۱۴ گزینۀ الف) - «کلاه، گلیم»: سجع متوازن / «سعادت، شقاوت»: سجع متوازی / «در، بر»: متوازی / «سرس، برش»: متوازی

۱۵ ب) میان کلمات دو مصراع سجع متوازی وجود دارد و تقابل سجع‌های متوازی آرایهٔ ترصیع را می‌سازد.

۱۶ متوازن - متوازی

۱۷ ای از مکارم (رشید و طواط)

الف) بیت ذوق‌افیتین است زیرا دارای دو قافیه پایانی است
 (جهان، آسمان)، (خبر، سپر)

ب) بیت قافیهٔ درونی دارد؛ زیرا در درون مصراع کلمات: باغ، چراغ و داغ هم‌قافیه‌اند.

ج) بیت قافیهٔ درونی دارد؛ زیرا واژه‌های یار، غار، جگرخوار و نگه دار هم‌قافیه‌اند.

۱۸ نثر غزنوی:

۱- افزایش کاربرد لغات عربی

۲- کاربرد «اندر» به جای «در».

۳- جابه‌جایی اجزای جمله: رسولی آمد از روم.

۴- به کاربردن کلماتی که امروزه رواج کمتری دارند: طیره، بار داد، خدایگان

۵- کاربرد «ب» اول فعل ماضی ساده. (نبشت)

۱۹ آرایه‌های ادبی فراوان - اشعار و امثال گوناگون از عربی و پارسی و اصطلاحات علمی.

کلیده و دمنه، نخستین نمونهٔ نثر فنی است.

۲۰ قلمرو ادبی ← ۱) قالب عمدهٔ شعر در این دوره «قصیده» است.

۲) استفاده از آرایه‌های ادبی طبیعی و در حد اعتدال است.

۱) روح حماسه بر ادبیات این دوره حاکم است.

۲) قلمرو فکری ← روح شادی و نشاط و خوش‌باشی در شعر غلبه دارد.

۱) کمی لغات عربی و لغات غیرفارسی.

۲) ساده بودن زبان شعر.

۲۱ تاریخ بلعی - شاهنامهٔ ابومنصوری - ترجمهٔ تفسیر طبری - التفهیم

۲۲ نثر این دوره ساده و روان است و بیشتر به موضوع‌های حماسی، ملی و تاریخی توجه دارد و هنوز آوردن اصطلاحات علمی و اشعار و امثال در آن رایج نبوده است.

۲۳ رایج‌ترین انواع شعر در این دوره حماسی و مدحی و غنایی بود.

۲۴ هجای پایان اوزان فارسی همیشه بلند محسوب می‌شود؛ حتی اگر به‌جای آن کشیده یا کوتاه بیاید.

۲۵ ابر: یک مصوت و یک هجا، هجای کشیده (U-)

ایمان: دو مصوت و دو هجا، دو هجای بلند (حذف نون ساکن بعد از مصوت بلند) (--)

انقلاب: سه مصوت و سه هجا، هجای اول بلند، هجای دوم کوتاه، هجای سوم کشیده (U---)

اصرار: دو مصوت و دو هجا، هجای اول بلند، هجای دوم کشیده (U--)

۲۶ ۱- عی / سا / ر / U / بان / - (حذف ن ساکن بعد از هجای بلند) / اء / هس / ت / U / ران / - (حذف ن ساکن) / کا / را / م / U / جا / - / تم / -

می / - / ز / - / و د / -

۲- وان / - (حذف نون) / دل / - / ک / U / با / - / خد / - / داش / U - / تم / - / با / - / دل / - / سی / U / تا / - / تم / - / می / - / ز / U / و د / -

۲۷ ۲۹ واج وجود دارد. واج‌ها به دو دستهٔ صامت‌ها و مصوت‌ها تقسیم می‌شوند.

۶ مصوت / آ، و، ی، مصوت‌های کوتاه / ا، و، ی، مصوت‌های بلند

۲۳ صامت / آ، ب، پ، ت، و...

۲۸ واج - مصوت

۲۹ وجود آهنگ کوبنده و کوتاه، به شعر بار حماسی بخشیده است.

۳۰ در مورد الف) فضای عاطفی و احساسی حاکم بر شعر فضای حزن و اندوه می‌باشد اما بیت (ب) به فضای شادی و نشاط عاشقانه مربوط است و در حوزه ادب غنایی می‌گنجد.

۳۱ مثلاً در اشعار حماسی وزن و آهنگ کوبنده، کوتاه، ضربی و تند است، بار حماسی شعر را غنی‌تر می‌سازد که یعنی وزن و آهنگ با محتوا هماهنگی کامل دارد.

- ۳۲) وزن ادراکی است که از احساس نظم حاصل می‌شود وزن امری حسی است و بیرون از ذهن کسی که آن را درمی‌یابد، وجود ندارد.
- ۳۳) شعر قرن چهارم و اوایل قرن پنجم به دست رودکی بنیاد نهاده شد و به همین سبب او را پدر شعر فارسی می‌نامند.
- ۳۴) آوردن ترکیب‌های تازه - استعاره‌های دلپذیر - تشبیهات گوناگون - به کارگیری انواع توصیف.
- ۳۵) سادگی فکر - روانی کلام
- ۳۶) احساس نظم
- ۳۷) رودکی - فردوسی - عنصری
- ۳۸) قرن چهارم و نیمه قرن پنجم دوران ترقی در همه زمینه‌های علمی بود و مردان مشهوری از آغاز تا پایان این دوره در فلسفه و طب و علوم دینی سرگرم تألیف بودند.
- ۳۹) محمد بن زکریای رازی - فردوسی - قرن چهارم
- ۴۰) عاطفه
- ۴۱) غزنویان برای ماندگاری حکومت نوپای خود ناگزیر شدند زبان فارسی را رواج دهند.
- ۴۲) بعضی از امیران سامانی که خود صاحب فضل و ادب بودند شاعران فارسی گو را تشویق می‌کردند و مترجمان را به ترجمه کتاب‌های معتبری به نثر فارسی برمی‌انگیختند.
- ۴۳) بخارا - بسیاری از دانشمندی که در این شهر می‌زیستند آثار ارزنده‌ای به پارسی و عربی در قلمرو فرهنگ اسلامی پدید آوردند.
- ۴۴) یعقوب لیث صفاری برای ایجاد حکومت و دولت مستقل ایرانی و برانداختن یا ضعیف کردن حکومت بغداد دست به کار شد تا عظمت و اقتدار ایران را به آن باز گرداند.
- ۴۵) عطار نیشابوری - مولوی
- ۴۶) ناصر خسرو
- ۴۷) انوری - سنایی
- ۴۸) در اندک زمانی در میان هندوان نه تنها زبان سراسری و نظامی، بلکه زبانی مقدس قلمداد شد.
- ۴۹) هر چه زمان می‌گذشت، آمیختگی زبان فارسی با واژگان عربی بیشتر می‌شد؛ زیرا در مدارس آن عهد، عمدتاً تحصیل علوم دینی و ادبی، میسر بود به همین سبب شاعران و ادیبان، بیش از هر چیزی با زبان و ادبیات عربی آشنا می‌شدند.
- ۵۰) گرایش شاهان در جلب عالمان و ادیبان به دربار لشکرکشی‌ها و فتوحات غزنویان
- توسعه مدارس و مراکز تعلیم
- ۵۱) اطناب (جمله‌ها معمولاً طولانی هستند)
- تشکیل و استشهداد به آیات، احادیث و اشعار عرب
- حذف افعال به قرینه
- افزایش کاربرد لغات عربی (نسبت به دوره قبل)
- ۵۲) محتوای نثرهای این دوره بیشتر علمی است و گاهی نثرهای حماسی، تاریخی و دینی دیده می‌شود.
- ۵۳) قالب عمده شعر این دوره قصیده است؛ قالب مسطّ، ترجیع بند و مثنوی نیز به تدریج در این دوره شکل می‌گیرد و قالب غزل نیز در اواخر این دوره رشد می‌یابد. استفاده از آرایه‌های ادبی، طبیعی و در حدّ اعتدال است.
- قافیه و ردیف بسیار ساده است در توصیف پدیده‌ها بیشتر از تشبیه حسی بهره گرفته می‌شود.
- ۵۴) سادگی زبان شعر - کمی لغات عربی به جز اصطلاحات دینی و علمی (و لغات بیگانه در مقایسه با دوره‌های بعدی)
- تفاوت تلفظ برخی کلمات در مقایسه با زبان امروز - کهنه و مهجور بودن بخشی از لغات در مقایسه با دوره‌های بعد - استفاده از دو نشانه برای یک مَتم
- ۵۵) زیرا ویژگی‌های سبک عراقی هم در آن به چشم می‌خورد.
- ۵۶) خراسان کنونی و افغانستان و تاجیکستان، ماوراءالنهر و ترکستان.
- ۵۷) نخستین آثار نظم زبان فارسی بعد از اسلام، ابتدا در سیستان و سپس در خراسان بزرگ (خراسان کنونی و افغانستان و تاجیکستان، ماوراءالنهر و ترکستان) پدید آمد.
- ۵۸) این تقسیم‌بندی بر مبنای حوزه جغرافیایی و تاریخی شعر است و بعضی از مکتب‌ها و سبک‌های فرعی را نیز می‌توان به آن افزود.
- ۵۹) (ب) ذوقافیتن است. قافیه ۱: بنشینند - بستیزند / قافیه ۲: بنشانند - بستانند
- ۶۰) الف) درست
- (ب) نادرست «بری» قافیه است، چون بری در مصراع اول به معنای دور و برکنار است و در مصراع دوم در نقش فعل از مصدر بردن است و با اینکه تلفظ و املا آنها یکسان است اما معنای متفاوتی دارند و می‌توانند با هم قافیه شوند اما ردیف نمی‌شوند.
- ۶۱) الف) قافیه: تأخیر - شیر / حروف قافیه: «یر»
- (ب) قافیه: جام - کام / حروف قافیه: «ام»
- (پ) قافیه: خرّم - عالم / حروف قافیه: «م»
- (ت) قافیه: ناز - نیاز / حروف قافیه: «از»
- ۶۲) زمانی که حروف اصلی قافیه شامل یک مصوّت با یک یا دو صامت پس از آن باشد. مثال:
- ۱- اکنون که گل سعادتت پر بار است دست تو ز جام می چرا بی کار است
- قافیه: بار - بی کار / حروف اصلی قافیه: «ار» مصوّت + صامت
- ۲- صبحدم مرغ چمن با گل نواخته گفت ناز کم کن که درین باغ بسی چون تو شکفت
- قافیه: گفت - شکفت / حروف اصلی قافیه: «فت» مصوّت + صامت + صامت

- ۶۳) درى نخستين صورت زبان ادبى فارسى نو در برابر نفوذ عناصر زبان عربى بود. فارسى درى، موجوديت خود را به سختى حفظ كرد و به تدريج غنى گشت و زبان عمومى ايران شد.
- ۶۴) پس از ورود اسلام به ايران، زبان فارسى تحوّل تازه‌اى را پشت سر گذاشت و با بهره‌گيرى از الفباى خطّ عربى، به مرحله‌ى جديدى گام نهاد كه بدان «فارسى نو» يا «فارسى درى» مى‌گويند.
- ۶۵) در دوره‌ى اشكانيان رايج بود و تا اوایل دوره‌ى ساسانى نيز آثارى به اين زبان تأليف مى‌شد. اين زبان در شمال و شمال شرقى ايران متداول بوده است.
- ۶۶) سال ۳۰۰ ق.م تا حدود ۷۰۰ م - دو دسته: پارتى، پهلوى
- ۶۷) ستون اول: فارسى باستان - فارسى نو / ستون دوم: پارتى - پهلوى
- ۶۸) (ب) صحيح است.
- الف) زبان فارسى با كنار گذاشتن برخى از صدهاى زبان عربى، الفباى آن را پذيرفت.
- ۶۹) گزینه (الف) ← زبان پارتى در دوره‌ى اشكانيان رايج بود.
- ۷۰) الف) نفوذ اسلام در ايران
ب) در دوره‌ى اشكانيان و اوایل دوره‌ى ساسانى
ج) ساسانى - فارسى ميانه
- ۷۱) الف) نادرست ← فارسى نو يا فارسى درى صحيح است.
ب) درست
- ج) نادرست ← آثارى كه به زبان پهلوى تأليف شده، بيشتر آثار دينى زردشتى است.
د) درست
- ۷۲) الف) نادرست ← ويژگى مشتركى دارند.
ب) نادرست ← دسته اول فارسى باستان است، نه اوستايى
ج) نادرست ← زبان فارسى باستان صحيح است.
د) درست
ه) درست ← زبان پارتى صحيح است.
و) درست
- ۷۳) فكرى: پرهيز از همنشينى با شخص جاهل و بي‌ارزشى ستايش از سمت شخص جاهلان
ادبى: تنگدل گشتن: كنايه از آزرده شدن
- ۷۴) گزینه (ب)، گزینه (الف) عبارت كنايى در شناسايى نكات ادبى بررسى مى‌شود.
- ۷۵) گزینه ب
- ۷۶) گزینه (ب) ← فقط مورد اول مربوط به شناسايى نكات ادبى است و دو مورد ديگر مربوط به نكات زبانى هستند.
- ۷۷) گزینه (ب)، زيرا در گزینه (الف) مورد سوم مربوط به «شناسايى نكات ادبى» است.
- ۷۸) گزینه (الف) - در اين گزینه «شناسايى نكات زبانى» صورت گرفته است.
- ۷۹) شناسايى و استخراج نكات زبانى
- ۸۰) درست
- ۸۱) شاعر وزن و آهنگى را انتخاب كرده كه متناسب با حالت غم و اندوه است و اين احساسات را به خواننده منتقل مى‌كند.
- ۸۲) لحن شعر احساس شادى و نشاط و طرب را به خواننده منتقل مى‌كند.
- ۸۳) در بيت "الف" حس و حال شادى و نشاط و طرب در شعر وجود دارد ولى در بيت "ب" فضاى شعر آميخته با پند و اندرز است.
- ۸۴) الف) عاطفه (ب) توجه به فضاى عاطفى و آهنگ متن
- ۸۵) الف) نادرست. شاعر براى انتقال عاطفه خود به ديگران از زبان كمك مى‌گيرد.
- ب) نادرست. وزن در شعر جنبه تزئينى ندارد؛ بلكه جزء طبيعت شعر است و براى نشان دادن عواطف نمى‌توان از آن چشم پوشيد.
- ۸۶) الف) ۳

لا	ء	با	لى	چ	ك	تد	ذف	ت	ر	دا	نا	يى	را
-	U	-	-	U	U	-	-	U	U	-	-	-	-

ب) ۴

بر	خيز	ز	خاب	تا	ش	را	بى	ب	خ	ريم
-	U	U	U	-	U	-	-	U	U	-

پ) ۲

ك	ء	بى	نفس	من	در	خ	ر	ء	ت	شم
U	-	-	U	-	-	U	U	-	U	-

پ) ۱

غ	رى	بى	بس	م	را	دل	گير	دا	رد
U	-	-	-	U	-	-	U	-	-

ء	ی	رو	ی	د	لا	را	ایت	مج	مو	ع	ی	زی	با	بی
-	-	-	U	U	-	-	-	-	-	U	U	-	-	-
مج	مو	ع	چ	غم	دا	رد	ء ز	من	ک	پ	ری	شا	تم	-
-	-	U	U	-	-	-	-	U	U	-	-	-	-	-

(ب)

هـ	ما	ی	و	ج	س	عا	دت	ب	دا	م	ما	ء	ف	تد
U	-	U	-	U	U	-	-	U	-	U	-	-	-	-
ء	گر	ث	را	گ	د	ری	بر	م	قا	م	ما	ء	ف	تد
U	-	U	-	U	U	-	-	U	-	U	-	-	-	-

(۸۸) الف) ر / و / ز / ا / و / ا / و / ا / و / س / ا / ت / د / ر / ا / ن / ی / ا / د / ب / ا / د

(ب) ن / ی / ک / ب / ا / ع / ا / ه / د / ی / ا / ک / ا / ب / ی / ا / م / ا / ی / ا / ر / ا / ت / و / ا

(۸۹) الف) ا، و: مصوت بلند

(ب) ی: مصوت بلند

(پ) و: صامت / ا: مصوت بلند

(ت) ی: صامت

(ث) و: مصوت بلند

(۹۰) الف) بلند

(ب) پنج واج: ا د م

(۹۱) الف) درست - هر هجا یک مصوت دارد، بنابراین تعداد هجاهای یک کلمه با تعداد مصوت‌های آن برابر است.

(ب) نادرست - در زبان فارسی هیچ واژه‌ای با مصوت آغاز نمی‌شود. بنابراین واژه‌هایی که به‌ظاهر با مصوت آغاز می‌شوند در ابتدای خود یک صامت همزه دارند. مثل آب: ء ا ب

(۹۲) الف) تعداد هجاهای آنها برابر باشد. (ب) هجاهای بلند و کوتاه آنها در مقابل هم قرار بگیرد.

(۹۳) سرو: صامت + مصوت کوتاه + صامت + صامت / U - / درد، عشق

شهبید: صامت + مصوت کوتاه + صامت + مصوت بلند + صامت / U - U / رفیق - شریک

معامله: صامت + مصوت کوتاه + صامت + مصوت بلند + صامت + مصوت کوتاه + صامت + مصوت کوتاه / UU - U / مذاکره - مراجعه - مسابقه

(۹۴) ۱- کوتاه: صامت + مصوت

۲- بلند: الف) صامت + مصوت کوتاه + صامت

(ب) صامت + مصوت بلند

۳- کشیده: الف) صامت + مصوت کوتاه + دو صامت

(ب) صامت + مصوت بلند + یک یا دو صامت

(۹۵) نکات ادبی: چرخ کبود: استعاره از آسمان / تعلق، آزاد: تضاد

نکات فکری: در این بیت تعلق و وابستگی به ظواهر مادی و دنیوی نفی شده است.

(۹۶) مقام و منصب ظاهری، نشان‌دهنده ارزشمندی یک شخص نسبت به دیگران نیست و این ملاک مناسبی برای شایستگی انسان محسوب نمی‌شود.

(۹۷) واژه‌های «محیط، فضل، آداب، جمع، کمال، اصحاب، واژه‌های غیرفارسی هستند.

واژه‌های «شب، تاریک، خواب، کاربرد شبکه معنایی دارند.

واژه‌های «محیط، فضل، آداب، کمال، شمع، اصحاب، تاریک، خواب، از نظر ساختمان، «ساده» هستند؛ واژگان کهن در این شعر وجود ندارد.

(۹۸) ۱) قالب شعر: رباعی

۲) بیت اول تلمیح به ماجرای جمشید و جام جم

۳) جمشید، جام، قصر : مراعات نظیر / آهو، روبه، «گور» در مصراع اول: مراعات نظیر

۴) گور و گور : جناس تام (گور اول: گورخر، گور دوم: قبر)

۵) گور بهرام گرفت: کنایه از مردن / بیت اول: کنایه از ناپایداری دنیا / جام گرفتن: کنایه از عیش و نوش

تکرار واژه «بهرام»: آرایه تکرار /

واج آرایه «ر» در کل شعر و مصوت «آ» در بیت اول

(۹۹) شناسایی نکات ادبی، هر دو مصراع یک بیت، هم‌قافیه هستند و قافیه در هر بیت عوض می‌شود.

۱۰۰) لحن بیت «ت» با دیگر ابیات متفاوت است. لحن این بیت تعلیمی و لحن سایر گزینه‌ها حماسی است.

۱۰۱) الف: خوانش

ب: شناسایی نکات زبانی

پ: شناسایی نکات ادبی

ت: شناسایی نکات فکری

- ۱۰۲) کلمات «قطره آب، گوهر، ابر، دریا، مراعات نظیر دارند که مربوط به قلمرو ادبی است.
- ۱۰۳) ۱- خوانش ۲- شناسایی نکات زبانی ۳- شناسایی نکات ادبی ۴- شناسایی نکات فکری ۵- نتیجه‌گیری و تعیین نوع
- ۱۰۴) (ب): ظاهری ساده و عینی دارد.
- ۱۰۵) مراعات نظیر: سرو - سبز - برگ
- ۱۰۶) شناسایی نکات زبانی
- ۱۰۷) نکات فکری
- ۱۰۸) زبانی - ادبی
- ۱۰۹) نادرست ← در شناسایی «نکات زبانی» به موارد یاد شده توجه می‌کنیم.
- ۱۱۰) در این عبارت آرایه تشبیه وجود دارد و چهره مخاطب را به ماه تشبیه کرده و تشبیه هم مربوط به سطح بیانی قلمرو ادبی است.
- ۱۱۱) درست
- ۱۱۲) گزینه (ب)
- ۱۱۳) گزینه (ب) - «احوال، اسرار» / «نابوده، ناگفته» / «متوازی / «لطف، علم» / «متوازن / «خبیر، بصیر» / «متوازی
- ۱۱۴) گزینه (ب) - «گزینه (الف) «کاشت، داشت» و «کفر، شکر» سجع متوازی دارند.
- ۱۱۵) (الف) «غایت، نهایت»: سجع مطرف
(ب) «روایت، حکایت»: سجع متوازی
- ۱۱۶) «دلبر جانان من برده دل و جان من» ← واژه آرایه
«شب است و شاهد و شمع و شراب و شیرینی» ← واج آرایه
«نرگس مست نوازش کن مردم‌دارش» ← تکرار مصوت کوتاه
- ۱۱۷) گزینه (ب)
- ۱۱۸) گزینه (الف) ← واج آرایه در تکرار حرف «خ» و واژه آرایه در تکرار واژه‌های «خال»، «خاک»
در گزینه (ب) واژه آرایه در تکرار واژه‌های جگر و دل وجود دارد، اما واج آرایه ندارد.
- ۱۱۹) گزینه (الف)
- ۱۲۰) در بیت (ب) هم واج آرایه در حرف «س» وجود دارد و هم واژه «سر» تکرار شده است.
در بیت (پ) در حروف «چ» و «خ» واج آرایه وجود دارد، همچنین واژه «خم» در بیت تکرار شده است.
- ۱۲۱) «پیش لب تو حلقه گشودم بنفشه‌وار» ← واج آرایه حرف «ش»
«خواب نوشین بامداد رحیل» ← تکرار مصوت‌های کوتاه
«از ننگ چه پرسی که مرا نام ز ننگ است» ← واژه آرایه (تکرار)
- ۱۲۲) فقط عبارت «ب» صحیح است و با بیت مناسبت دارد.
- در عبارت «الف» با توجه به تکرار دو واژه «دندان» و «پند» دو واژه آرایه در شعر وجود دارد. در عبارت «پ» دو واژه «دندان» و «دندان» متفاوت هستند و تکرار محسوب نمی‌شوند.
- ۱۲۳) در این بیت هم واج آرایه و هم واژه آرایه (تکرار) وجود دارد. تکرار واج «ر» واج آرایه را می‌سازد و تکرار کلمات «مار» و «گیا» آرایه واژه آرایه یا تکرار می‌سازد.
- ۱۲۴) (الف) ← در این بیت آرایه واژه آرایه (تکرار) وجود دارد و واژه «صنوبر» در آن تکرار شده است.
(ب) ← در این بیت آرایه واج آرایه وجود دارد و واج «س» در این بیت شش بار تکرار شده است.
(پ) ← در این بیت آرایه واژه آرایه (تکرار) وجود دارد و واژه‌های «خبر» و «ایشان» تکرار شده است.
- ۱۲۵) (الف) «بار» و «خاره»: جناس ناقص اختلافی / «خار و خاره»: جناس ناقص افزایشی
(ب) «فارغ و فراغت»: اشتقاق
- ۱۲۶) (الف) «جان، جام» ← جناس ناقص اختلافی
(ب) «نای، نای» ← جناس تام
نای، جای ← جناس ناقص اختلافی
بیت «الف» جناس کمتری دارد.
- ۱۲۷) (الف) واژه‌های «تنگ و تنگ» جناس همسان دارند. (۱. تنگ: کوچک و دارای عرض کم / ۲. تنگ: لنگه بار)
(ب) «شکر و گوهر» جناس ندارند.
- ۱۲۸) گزینه «ب» - «روان، روان»: جناس تام / «بویش و جویش»: جناس ناقص اختلافی.
- ۱۲۹) (الف) جناس ناقص حرکتی - «واژه‌های «تنگ، تنگ»
(ب) «خبر- چنگ» در این بیت با معنای متفاوت نیامده و هر دو یک معنا دارند.
(ج) جناس تام - «واژه‌های «باد و باد» در معنای متفاوت به کار رفته‌اند. (باد اول به معنای باشد است و باد دوم به معنی نسیم)
(د) جناس تام «بار» اول: مرتبه، بار دوم: اجازه حضور و بار سوم: آنچه بر دوش کشند. جناس ناقص اختلافی «بار» و «یار»
(ه) جناس تام «باز، باز» (باز، اول به معنای «پرنده شکاری» و «باز، دوم به معنی «دوباره»)
(و) جناس تام «میان واژه‌های «نای، نای» اول به معنی «نی» است و «نای» دوم نام زندانی است که مسعود سعد در آن زندانی بود. جناس ناقص اختلافی «میان واژه‌های «نای» و «جای»)
(ز) گزینه «ب» - «میان واژه‌های «طلوع، طالع» اشتقاق وجود دارد.
(ح) گزینه «الف» بین واژه‌های دست، دوست.

۱۳۰ الف جناس تام «کنار» در مصراع اول در معنای آغوش و در مصراع دوم در معنای «گوشه و اطراف» است.

(ب) جناس ناقص حرکتی

(ج) اشتقاق (کلمات «طلعت، طلوع و طالع»)

(د) اشتقاق

۱۳۱ الف اشتقاق ← میان واژه‌های حریم و حرم که از یک ریشه‌اند، اشتقاق وجود دارد. در ضمن جناس ناهمسان افزایشی هم دارند.

(ب) نیست ← در بیت اول جناس ناقص افزایشی «چمن - چمن» و جناس ناقص اختلافی «چمن - سمن» وجود دارد. در بیت دوم جناس ناقص حرکتی «می‌گنی - می‌گنی» وجود دارد.

۱۳۲ بیت اول دو کلمه «انعام، انعام» جناس ناقص حرکتی دارند و بیت دوم میان واژه‌های چنگ جناس تام وجود دارد.

۱۳۳ الف ناقص افزایشی

(ب) ناقص حرکتی

(ج) ناقص اختلافی

(د) حروف اصلی - اشتقاق

(ه) ناقص اختلافی - ناقص حرکتی

۱۳۴ الف نادرست - در بیت اول دو واژه چنگ و چنگ تکرار دارند ولی در بیت دوم «قلب و قلب» جناس همسان دارند (قلب: میانۀ سپاه، قلب: دل)

(ب) درست - میان واژه‌های «میری و میری» جناس تام وجود دارد. یکی به معنای پادشاه و دیگری به معنای مردن است.

۱۳۵

خیر، چون در ترصیع، همه سجع‌ها متوازی‌اند ولی در موازنه سجع‌های متوازی و متوازن وجود دارد. (عالم و دنیا، سجع متوازن دارند).

عالم	همه	عابدند	و	معبود	یکی	است
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
دنیا	همه	ساجدند	و	مسجود	یکی	است
(متوازن)	(متوازی)	(متوازی)		(متوازی)		

۱۳۶ سجع متوازی - آرایه ترصیع

۱۳۷ سجع متوازی - آرایه ترصیع

۱۳۸ متوازن (زیرا واژه‌های «متمکن» و «متأسف» هم وزن هستند اما واج‌های پایانی یکسانی ندارند).

۱۳۹ نادرست. این دو کلمه هم از نظر واج‌های پایانی و هم از نظر وزن یکسان هستند، پس سجع متوازی دارند.

۱۴۰ آدم، عالم، همدم - سجع متوازی

۱۴۱ بیازارد - بیارد - سجع مطرف

۱۴۲ ترازو، بازو - سجع مطرف

۱۴۳ سجع مطرف (نیارآمد - انجامد)

۱۴۴ الف) دو

(ب) نثر - شعر

(ج) مطرف

(د) می‌زاید - می‌آید

۱۴۵ الف نادرست

زیرا واژه‌های «سهم‌دار» و «شکارگاه» وزن یکسانی دارند و می‌توانند سجع متوازن ایجاد کنند.

(ب) نادرست

زیرا سجع میان «گرفتگی» و «خفگی» سجع مطرف است و ارزش سجع مطرف نسبت به سجع متوازی کمتر است.

(ج) درست، «عمر و مال» سجع متوازن دارند.

(د) نادرست

در این عبارت سجع مطرف وجود دارد؛ زیرا واژه‌های «نیام» و «کام» در واج‌های آخر یکسان هستند اما وزن یکسانی ندارند.

۱۴۶ الف) واژه «دست»

(ب) واژه‌های «شکر» و «قمر»

(پ) واژه‌های «مسلمان» و «پشیمانی» و «مسلمانی»

(ت) واژه‌های «دشمن» و «جانم»

(ث) واژه‌های «روح» و «پیراهن»

(ج) واژه‌های «آدمی» و «عالم»

(چ) واژه «درد»

(ح) واژه «کمال»

۱۴۷ الف) صامت «ش» و مصوت‌های «ی» و «ئ»

(ب) صامت «س»

(پ) صامت «د» و «م» و مصوت «ا»

(ت) صامت «س»

(ث) صامت «ج» و مصوت «آ»

(ج) صامت «ز»

نکته: در واج آرای، تفاوتی میان شکل‌های مختلف یک حرف وجود ندارد؛ زیرا ما در اینجا به جنبهٔ موسیقایی و آوایی کلام توجه می‌کنیم نه شکل نوشتاری (مثلاً «ز»، «ذ»، «ض» و «ظ» هیچ فرقی با یکدیگر ندارند.)

(چ) صامت «ش»

(ح) صامت «ذ»

۱۴۸) ۱- تکرار واژه / ۲- تکرار واج یا آوا / ۳- تکرار یک عبارت یا جمله

۱۴۹) ب) زیرا واج آرای صامت‌ها محسوس‌تر از مصوت‌ها است.

۱۵۰) ب) در بیت «ب» واج آرای صامت «ش» وجود دارد و در بیت «الف» واج آرای مصوت «ب» از آن جایی که واج آرای مصوت‌ها محسوس‌تر است، پس گزینهٔ «ب» درست است.

۱۵۱) مصوت‌های «ا» و «و»

۱۵۲) صامت «خ»

۱۵۳) موسیقایی - آوایی - نوشتاری

۱۵۴) واج آرای

۱۵۵) نادرست

در این بیت، واج آرای صامت‌های «د» و «ن» وجود دارد و محسوس است.

۱۵۶) نادرست ← هنگامی که از متن سخن می‌گوییم، خواست ما فقط نوشته‌های روی کاغذ و کتاب نیست؛ صدایی که می‌شنویم، بویی که حس می‌کنیم، رویدادی که می‌بینیم، مزه‌ای که می‌چشیم و چیزی که لمس می‌کنیم، هر کدام، متن به شمار می‌آیند.

۱۵۷) سبک خراسانی - سبک عراقی - سبک هندی - سبک بازگشت - مشروطه - معاصر

۱۵۸) پاسخ الف: بهاری کز دو رخسارش همی شمس و قمرخیزد
نگاری کز دو یاقوتش همی شهد و شکر ریزد

تمام کلمات (به‌جز کلمات تکراری) مصراع اول با قرینهٔ خود در مصراع دوم سجع دارند. این تقابل سجع‌ها افزایش‌دهندهٔ موسیقی درونی شعر است (تمام سجع‌ها متوازی، فقط شمس و قمرمتوازن هستند.)

پاسخ ب: در این بیت تمام واژه‌های دو مصراع به‌ترتیب با هم سجع متوازی دارند، پس آرایهٔ ترصیع در شعر وجود دارد.

برگ بی‌برگی بؤد مارا نوال

برگ بی‌برگی بؤد مارا حلال

پاسخ پ: ما چو ناییم و نوا در ما ز توست

ما چو کوهیم و صدا در ما ز توست (مولوی)

پاسخ پ:

ما چو ناییم و نوا در ما ز توست

↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓ ↓

ما چو کوهیم و صدا در ما ز توست

کلماتی که روبه‌روی هم قرار گرفته‌اند (به‌جز کلمات تکراری) سجع متوازی دارند، یعنی علاوه‌بر هم‌وزنی، واج‌های پایانی آنها نیز یکسان است. پس ترصیع دارد.

۱۵۹) الف) این بیت موازنه ندارد؛ زیرا واژه‌های «رخت و قدمت» و «اندازم و ریزم» سجع مطرف دارند.

ب) این بیت موازنه دارد؛ زیرا از تقابل سجع‌های متوازی و متوازن به وجود آمده است.

شود	گریان	خورشید	تو	گر ز	ز
↓	↓	↓	↓	↓	↓
شود	بریان	بهرام	تو	تیغ	ز

پ) این بیت موازنه دارد؛ زیرا از تقابل سجع‌های متوازی و متوازن به وجود آمده است.

شکستنی	عاشق	بر	بود	پل	جفا
↓	↓	↓	↓	↓	↓
فشاندی	دشمن	بر	بود	گل	وفا

ت) این بیت موازنه دارد؛ زیرا از تقابل سجع‌های متوازی و متوازن به وجود آمده است.

امیدی	و	عشقی	همه	نشاطی	و	شوری	همه
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
خرامی	و	نازی	همه	فسونی	و	سحری	همه

ث) این بیت موازنه دارد؛ زیرا از تقابل سجع‌های متوازی و متوازن به وجود آمده است.

نباشد	هدف	دل	جز	او	بلای	تیر
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
نباشد	سپر	جان	جز	او	جفای	تیغ

ج) این بیت موازنه ندارد؛ زیرا واژه‌های مقابل هم سجع ندارند.

چ) این بیت موازنه دارد؛ زیرا از تقابل سجع‌های متوازی و متوازن به وجود آمده است.

علوم و فنون پایه دهم انسانی

است	و امید	است	نشاط	که	آنجا	به	پرواز
↓	↓ ↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
است	و سرور	است	سرود	که	آنجا	به	پرواز
می	و	است	عرض	کنی	تا	نظر	
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	
نی	و	است	حرف	کشی	تا	نفس	

(ح) این بیت موازنه دارد؛ زیرا از تقابل سجع‌های متوازی و متوازن به وجود آمده است.

۱۶۰ واژه‌های سجع: «مردن و بردن»

وجه اشتراک آنها: ۱- دارای وزن یکسان ۲- در حرف پایانی یکسان (سجع متوازی)

۱۶۱ الف) کوشیدن، جوشیدن

(ب) زندگان، آبادان، شادان، ناتوان

(ج) نهفتنی، گفتمنی / پیمودنی، نمودنی

(د) مهجور، رنجور، دور

۱۶۲ چون شعر سید حسن حسینی، شعر نو است بنابراین تمام مصراع‌ها قافیه ندارد.

فقط شش مصراع قافیه دارد و طول مصراع‌ها برابر نیست.

«جام»، «کلام» و «نام» هم قافیه‌اند.

همچنین: «نهفتن»، «گفتن» و «شکفتن» نیز هم قافیه‌اند. ولی مهر و وفا آخر تمام مصراع‌های زوج قافیه دارد (در بیت اول قافیه در هر دو مصراع وجود دارد) و طول مصراع‌ها برابر است.

۱۶۳ الف) واژه‌های قافیه: ابرو، سو / حروف مشترک: «و» قاعده ۱

(ب) واژه‌های قافیه: آتش‌فروز، آب‌سوز / حروف مشترک: «وز» قاعده ۲

(ج) واژه‌های قافیه: تمنّا، پیدا / حروف قافیه: «ا» قاعده ۱

صامت: وقت، وقار، محو، جوانی، تقوا، هوا دیو، هوس، مهرورز، روان

۱۶۴ " و " و " مصوت: آهو، جادو، هوشیار، مور، روح، مفتوح، آموزگار، آرزو، کوه، ابرو، نور

" ی " صامت: یار، سیل، یاد، شیدا

مصوت: امید، سنگین، خورشید، آیین، شیون

" ه " صامت: ماه، راه، کوه، ابله، شاه

مصوت: آینده، نامه، جامه، خانه، قافیه، آرمیده، عارفانه، قطره

۱۶۵ واژه‌های مصراع اول را می‌نویسیم سپس به صورت هجایی و مشخص کردن واج‌ها

نشاید ← ن / شا / ید } ن: (صامت) + - (مصوت کوتاه)
 ش: (صامت) + ا (مصوت بلند)
 ید: (صامت) + - (مصوت کوتاه) + د (صامت)

که ← ک: (صامت) + - (مصوت کوتاه)

خوبان ← خو / بان } خو: (صامت) + و (مصوت بلند)
 بان: (صامت) + ا (مصوت بلند) + ن (صامت)

به ← ب: (صامت) + - (مصوت کوتاه)

صحرا ← صح / را } صح: (صامت) + - (مصوت کوتاه) + ح (صامت)
 را: (صامت) + ا (مصوت بلند)

روند ← ز / وند } ز: (صامت) + - (مصوت کوتاه)
 وند: (صامت) + - (مصوت کوتاه) + ن (صامت) + د (صامت)

۱۶۶

سعدی (الف): وزنی طرب‌انگیز و نرم و لطیف است. شاعر با این وزن لطیف احساس خود را به معشوق بیان می‌کند.

حافظ (ب): وزن شعر ریتمی و تند است. و با محتوای کلام هماهنگی دارد.

فردوسی (پ): وزن و آهنگ تند و ضربی و کوبنده است به بیان محتوای پندآموز ز شعر کمک کرده است.

سعدی (ت): شعر خود را با وزنی درآمیخته است که حالت شادی و نشاط درونی او را به خواننده منتقل می‌کند.

۱۶۷ گسترش عرفان و تصوف، شکل‌گیری دولت سلجوقی و بهره‌گیری از دبیران و نویسندگان تربیت‌یافته در خراسان و عراق، چنان‌که کمتر نامه و منشور و فرمانی به زبان عربی نگاشته می‌شد.

۱۶۸ شاهنامه ابومنصوری، ترجمه تفسیر طبری، تاریخ بلعمی، نثرهم مانند شعر پارسی، رواج یافت و رونق گرفت و کتاب‌هایی در موضوع‌های گوناگون به زبان دری پدید آمد. نثر این دوره، ساده و روان است و بیشتر به موضوع‌های حماسی، ملی و تاریخی توجه دارد و هنوز آوردن اصطلاحات علمی و اشعار و امثال در آن رایج بوده است.

۱۶۹ الف) ۱- استفاده از فعل‌های کهن ← پنداشتی (کاربرد کهن ماضی استمراری: می‌پنداشت) / افتادی (کاربرد کهن ماضی استمراری: می‌افتاد) / بخواند (کاربرد کهن ماضی ساده: خواند)

/ بمیرند (کاربرد کهن مضارع اخباری: می‌میرند) / بگفت (کاربرد کهن ماضی ساده: گفت)

۲- استفاده از واژگان و ترکیب‌های کهن ← برآن جمله (به این صورت) / اندر (در) بدین (به این) / خداوند (امیر، فرمانروا)

۳- کاربردهای دستوری کهن ← استفاده از فعل در میانهٔ جمله (همهٔ دندان‌های او بیرون افتادی به یک بار) / استفاده از «را» حرف اضافه در معنی «به» (این مرد را صد دینار بدهید).

ب) علت این رفتار متفاوت پادشاه، شیوهٔ گفتار دو خواب‌گزار بود؛ خواب‌گزار اول، حقیقت را مستقیم و تلخ بیان کرد و پادشاه، ناراحت شد؛ اما خواب‌گزار دوم، تعبیر خود را به روش دیگر بیان کرد تا پادشاه خیلی آزرده نشود. در واقع خواب‌گزار دوم، تعبیر خود را با رعایت اصل بلاغت کلام و توجه به حال مخاطب و موقعیت سخن بیان کرد.

۱۷۰) ۱- نگاهی کلی به متن از آغاز تا انجام «برای کشف لحن»، (که لحن شعر روایی - داستانی است)

۲- یک‌باره خواندن تمام شعر بدون گسست.

۱۷۱) جناس ناهمسان: کار، یار

استعاره: خندان بودن گل

کنایه: خندان بودن گل (کنایه از شکوفایی) / پرده برداشتن (کنایه از آشکار شدن)

مجاز: کف (مجاز از مقدار کم)

تلمیح: اشاره به خلقت انسان و رزاق بودن خداوند

۱۷۲) مورد «۱»: «ج، رودکی

مورد «۲»: «ت، بخارا

مورد «۳»: «ب، خواندن دقیق

مورد «۴»: «ث، فارسی دری

۱۷۳) گزینهٔ «پ»، واج‌آرایی دارد یعنی تکرار در حرف «س»، است و گزینه‌های «الف»، «ب» و «ت»، واژه‌آرایی دارند و تکرار در کلمه است.

۱۷۴) الف. رنج ب. اشتقاق

۱۷۵) الف. «پَر، سَر»: واژه‌های قافیه - آید: ردیف - «ر»: حروف مشترک قافیه

ب. «مشک‌فشان، جوان»: واژهٔ قافیه - خواهد شد: ردیف - «ان»: حروف مشترک قافیه

۱۷۶) «الف»، با «۲»

«ب»، با «۱»

«پ»، با «۴»

«ت»، با «۳»

۱۷۷) گزینهٔ «پ» - زیرا شکل نوشتاری حروف آخر قافیه‌ها (ذ - ز) یکسان نیست.

۱۷۸) استفاده از آرایه‌های ادبی - نثر داستانی و تمثیلی - فاصله گرفتن از ساده‌نویسی در عین رشد و تعالی نثر.

حذف افعال به قرینه (به فلان شهر درختی بود و زیر درخت سوراخ موش [بود]) /

نثر، داستانی و تمثیلی است. / استفاده از آرایه‌های ادبی: در بلاها: استعاره؛ محیط و مخوف: سجع متوازن

۱۷۹) الف. قالب شعر مثنوی است. بعضی از ابیات ردیف دارند - استفاده از آرایهٔ تضاد شب و شب‌گیر

ب. فراوانی ترکیبات نو (خورشیدبین) - استفاده از واژهٔ «نیک» در معنای «بسیار» - آوردن «م» بر سر فعل نهی.

۱۸۰) «الف»، با ۳

«ب»، با ۱

«پ»، با ۲

۱۸۱) خیر، زیرا هیچ‌یک از واژه‌های هر دو مصرع در تقابل با هم، سجعی ندارند.

۱۸۲)

سرآمد = سر + آمد

دل‌انگیز = دل + ان + گیز

جنگ‌آور = جنگ + آ + ور

شب‌آهنگ = شب + آ + هنگ

درآمد = در + آ + مد

شیرافکن = شیر + اف + کن

دارآباد = دار + آ + باد

۱۸۳) گزینهٔ «الف»

ا	لا	یا	ای	یُ	هَس	سا	قی
-	-	-	-	U	-	-	-
ا	در	گأ	سأ	و	نا	ول	ها
-	-	-	-	U	-	-	-

ک	عش	با	سا	ن	مو	نو	ول
-	-	-	-	U	-	-	-
و	لی	أف	تا	ذ	مُش	کل	ها
-	-	-	-	U	-	-	-

علوم و فنون پایه دهم انسانی

۱۸۴ «د» - لفظی (درونی)

۱۸۵

الف

۱) کاربرد تاریخی فعل امر «همی طلب» به جای بطلب.

۲) حذف فعل به قرینه: انسان اگر بی برادر باشد به که بی دوست [باشد].

ب

استفاده از آرایه تضاد (نو و کهن) / استفاده از سجع (زنده‌اند ، ناگزیرند)

پ

لحن آن روایی و نوع متن تعلیمی و پندآمیز است.

ت

توجه به دوست و همدلی و مدارا کردن با او

۱۸۶

الف

درست

ب

نادرست ← ایرانیان پیش از اسلام صحیح است.

پ

نادرست ← از طریق خواندن و نقل سینه‌به‌سینه حفظ می‌شده است.

ت

نادرست ← این کتاب در دوره ساسانی به نگارش درآمد.

فایده‌های بی‌شمار